

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17

19
15
DISSERTATIO MEDICA
INAUGURALIS

De

SUDORE,

Quam

Divina favente gratia

*In Illustri Argentoratensium
Universitate,*

DECRETO ET AUCTORITATE
INCLYTÆ FACULTATIS MEDICÆ

Pro

Summis in Arte Medica Honoribus
& Privilegijs Doctoralibus ritè
consequendis

*Solenni ac placidæ Eruditorum Censuræ
submittit*

MELCHIOR SEBIZIUS,
Argentoratis.

Ad D. 30 Septembr. An. M. DC. LXXXVIII.

ARGENTORATI,
LITERIS JOHANNIS WELPERI.

ILLUSTRI
SCHENCKBECHERIANÆ
MUNIFICENTIÆ
DIRIBITORVM
COLLEGIO,
VIRIS

Nobilitate Generis, Magnificencia
munerum, Consiliorum gravitate, Reverentia
Dignitatis, Prudentia, Experientia,
præclaris in Patriam meritis,
Eminentibus

*Patronis ac Mecænatibus Opti-
mis, Maximis,*

Dissertationem hanc Inauguralem

ceu

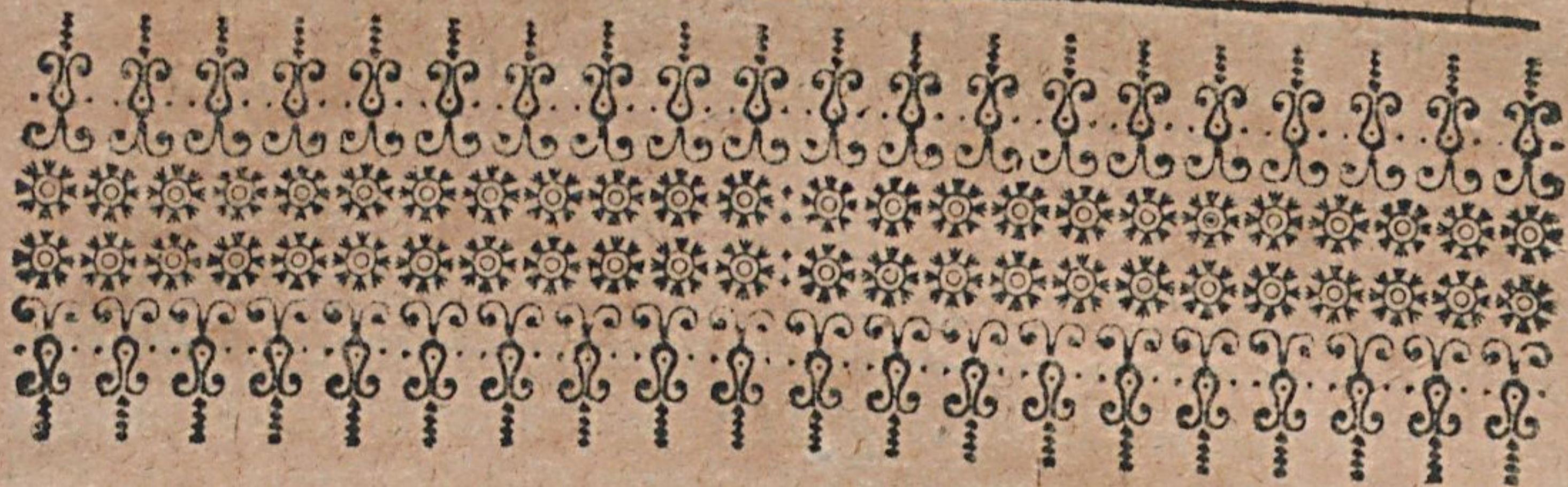
Perpetuæ Observantiæ ac Gratitude

Monumentum

Reverenter & obsequiosè

dicat consecratque

MELCHIOR SEBIZIUS.

THESIS I.

VT innumera Latinorum vocabula è Græcis fluxerunt fontibus, ita & *Sudor* ab iisdem originem traxit. Dimanavit enim Latinorum *Sudor* à Græcorum ὕδωρ, (aqua seu unda) converso spiritu in S, quomodo ab ἕξ est sex, ab ἐπτά septem, & à Græco ὕπνος, Latinorum *Sopnus*, (unde postea S, per euphoniā, seu per æolismum somnus) mutatoque u Græcorum in u vocale Latinorum, quod in aliis quoque vocabulis admodum esse frequens, G. 7. *Vossius de lit. permut.* ostendit. Sunt tamen, qui ab ἰδρῶς (quo nomine *Sudorem* Græci vocant) derivare malint, καὶ ἀμετάθεσιν sc. literarum, non magno discrimine, quamvis prius laudato *Vossio*, *Etymol. L. L.* magis proberetur. Quo ipso refelluntur ij, qui ab *humo* deducentes *Sudoris* vocabulum, quos inter præcipuus est *Varro*, 4. de *L. L.* Latinam eidem ac nimis longe petitam originem assignarunt.

II. Circa ambiguum nominis significatum operæ pretium erit notasse, *Sudorem* sumi i. Latè ac improprie, pro quavis materiæ vaporosæ vel liquidæ, roris in modum, in quovis subjecto, collectione. Ita parietes, marmora, fenestræ, specula sudare dicuntur, quando sub aëre humidiorè allisus ad eorum superficiem vapor, frigore loci concrevit in guttas. Sic sudantibus statuis ac simulacris Gentilium Deorum apud veteres nihil frequentius. Quos quidem Sudores, pro miraculosis à multis habitos ad naturales causas ex parte reduxit *Theophrastus* l. 5. *hist. plant. c. 10.* & ex eodem *Cardanus* l. VIII. de *subtil. rer. p. m. 473.* Sudasse sc. illa, quæ ex Cedro conficiebantur, ob insignem

signem resinosi liquoris copiam celeberrima olim arbore, qui liquor vi caloris expressus, Sudoris imaginem referebat. In regno vegetabili, *Sudor* appellatur liquor ille, qui verno præpr. ac æstivo tempore, ex stirpibus guttatim exstillat. Ita *Renodans Mastichen* definit, quod sit gummi resina ex *Lentisco exsudans*. Et *Kircherus*, ὁ ἀθανάσιος, referente viro doctissimo, *G. H. Velschio tr. de ven. medicin. c. XI. p. 287.* Liquorem è cortice arboris *Caphur* destillantem, aptissime *Sudorem Caphura* nominat. Sed & in animalibus percolationes multæ *Sudationes* appellantur. Nam & Cerumen aurium *Aristoteles* commodè ἰδρώτα τῶν ὠτῶν, *Sudorem aurium* appellat. Et *D. D. Schneiderus* in operoso de *Catarrh. volumine* passim, secretionem pituitæ in naribus & ore, *Sudationem* membranæ pituitariæ, ac pituitam ipsam ejusdem membranæ *Sudorem* vocat. Quin consimili ratione Lympham ipsam, versus interiora refluam, ceu maxima sui parte ex sanguinis halitibus condensatis, perque minimos partium poros exsudentibus, collectam, *Sudorem internum ac retentum* nominavit *Whartonus Adenogr. c. XXVI. p. m. 168.* Ut plura taceamus quæ allegari possent exempla. 2. *Propriè ac strictè*, pro materiæ vaporosæ aut humidæ in cute animalis, guttarum aut roris in speciem, collectione, quocumque illa è partibus cute comprehensis promanarit modo, quem non unum esse ex infra dicendis constabit. Vel 3. *Strictissime*, pro eo, qui vitalis caloris ope per cutis spiracula prodit. Quæ posteriores binæ significationes huc pertinent.

III. Transfertur tamen ad alias etiam res *Sudoris* vocabulum. Ita *Empedocles*, teste *Aristotele l. 2. meteor. c. 3.* mare ἰδρώτα τῆς γῆς, *Sudorem terræ* appellavit: fortè, quia mare salsum, perindè ut *Sudor*: quam & causam videntur habuisse vetustissimi Ægyptiorum Theologi, cur mare *Lacrymam Saturni* nuncuparent, ceu id *Plutarchus l. de Isid. & Osir.* refert. *Sudor ovi* à quibusdam dicitur aqua albuminis destillata, aut etiam à coctione in cineribus resudans; quam in vulneribus oculorum mire collaudat *Eustachius Rudius Pr. l. 1. c. 20.* & ad cicatrices faciei commendat *Marcellus Cumanus*, teste supra laudato *Velschio, Syllog. obs. medic. c. 1. n. 59.* *Sudor salis hermaphroditici* à *Libavio* appellatur Liquor vel Spiritus Halinitri, apoc. *Herm.*

met. part. pr. c. 11. Sudor animæ à quodam Patrum dicuntur Lacrymæ; quia, sicut corpus fatigatum ac labore concussum emit-
tit Sudorem; sic anima dolore ac tristitia afflictæ, Sudore La-
crymarum perfunditur. Denique *Sudorem* quandoque pro la-
bore accipi, effectum pro causa, quum neminem lateat, monuisse
superfluum duco.

IV. Hæc de nomine. Cæterum, cum ad *Sudoris* pro-
ductionem tria concurrant, materia, viæ per quas, & causa ef-
ficiens, de singulis his in specie nunc agendum. Ac de materia
quidem *Sudoris* forte non est, ut multum dubitemus. Indubiè
enim *Sudor* serosum massæ sanguinæ est excrementum; non se-
cus ac Urina & Lacrymæ, & quæ per insensibilem transpiratio-
nem continuo nobis decedunt fuligines. Præter enim veterum
ac inpr. *Galen*i auctoritatem, qui *c. 2. de air. bil.* expresse testa-
tur: *ex illa humiditate, quam alij quidem aquosam, alij serosam*
nuncupant, urinam esse & Sudorem. Idem etiam Phænomena
illa comprobant, quibus æstivo tempore & sub aura calidiore
facta copiosiore serosi hujus excrementi per poros cutis traje-
ctione, rarior & parcior mictus observatur: dum econtra hy-
berno ingruente gelu, occlusis cutis meatibus, copiosior urinæ
secretio supervenit. Sed & sensus denique adhiberi in testimo-
nium possunt, quibus fidem habendam esse *Philosophus* censet
ab iis, qui rerum essentias cognoscere cupiunt. Quum autem sen-
sus easdem qualitates in *Sudore* ac in aliis serosis excrementis ag-
noscant, eandem sc. consistentiam ac saporem; non est, quod du-
bitemus, eandem horum omnium originem fateri.

V. Si porrò quæras de natura & quidditate *Seri*, scien-
dum inpr. non eandem hæc esse Veterum ac Recentiorum sen-
tentiam. Veteres enim eo nomine humorem aquosum intelli-
gunt, in venis una cum aliis humoribus permistum, qui quidem,
dum sanguis adhuc in conceptabulis suis fluctuat, propter mi-
stionem sit inconspicuis, in sanguine tamen extravasato potissi-
mum se manifestet. Sc. cum observarent, sanguinem, secta vena,
in pelvi exceptum, sponte se dividere in partem fluentem ac gru-
mescentem, relicto huic quidem κατ' ἐξοχὴν sanguinis titulo, ex
diversis licet portionibus iterum constante; alteram fluentem, ad
nutritionem inutilem, quippe aqueam, & ex aquosa esculentorum

ac potulentorum substantia prolectam, ὀρρὸν καὶ πλείτωμα ὀρρῶδες nuncupant, propter insignem analogiam, quam cum ὀρρῶ lactis obtinet, quo nomine primario *aquosa sereaque pars lactis* innuitur, seu uti *Hesychius* habet, τὸ ὑδαλώδες καὶ τὸ ὑφισάμενον τῆς γάλακτος: Quemadmodum enim lacti coagulato serum supernatat, & circumcirca diffluit, ita & sanguini, aquosus iste humor, ubi ex vasis effusus concrevit: Unde *Hippocrati* etiam ὑδρὸς καὶ ὑδρωΐς τῆς αἵματος audit, notante *Foësius in æcon. p. 633.* *Platoni* verò in *Timæo*, & *Galeno* ἰχὼς vocatur, ceu *Casp. Hofmannus collectan. de ichor* ostendit. Quamvis usitatus *ichoris* vocabulum pathologicæ & in statu p. n. accipiatur, duplici modo: uno, quando ὑγρὸν in sanguine, copia tantum excedit, & dicitur *ichor mitis*, πῆγος; altero, quando qualitatè etiam salsa acri & mordaci peccat, unde αἷμα ἰχωρῶδες efficitur, quemadmodum *Foësius in æcon. hipp. Mercurialis l. 4. V. L. c. 13. & præpr. Hofmannus l. c.* prolixius docent. Hoc autem serum sanguinis licet ad nutritionem ineptum censuerint veteres, necessarios tamen usus corpori præstare docuerunt, & quidem primarium duplicem, quatenus nimirum tum cibis commodius digerendis ac macerandis, tum chylo & sanguini per vasa angustiora devehendis inservit. Ob hanc enim causam potissimum, meritum est, quod seu ab *Hippocrate*, seu à *Thessalo*, Hippocr. filio (de auctore enim certo non constat) ὄχημα τῆς τροφῆς, *vehiculum nutrimenti*, diceretur.

VI. Hæc est notio nominis *Seri* juxta Veteres, quam variè immutant Recentiores, qui per *Serum* liquorem non merè aqueum, nec simplex succi nutritii vehiculum, sed humorem quoque laudabilem ac nutritium intelligunt. Instituto enim accuratiore ad ignem examine liquoris illius, cui gumus innatat, cum deprehenderent, partem ejus instar albuminis, ovi coagulari, partemque in auras evadere, non secus ac serum lactis exploratum ad ignis fidem partes aliquas tum caseosas tum butyraceas in se continere ostendit: aut infuso eidem liquore acido, in coagulum præcipitari observarent; inde collegerunt: Serum hoc non nudum sanguinis esse vehiculum, sed in duos liquores distinguendum, in *Serum coagulabile*, (caseosis in lacte particulis analogū, *Seri* nomine κατ' ἐξοχὴν à *Whartono* insignitum,) & *aquosum*; quorum illud non tam nutrimenti vehiculum, quàm ipsum
 sit nu-

fit nutrimentum, hoc verò constituat illud ὄχημα τῆς τροφῆς, ex Hipp. tantoperè celebratum. Quidam paulò altius progrediuntur, & cum ipsi etiam grumo plurimum gelatinosæ ejusmodi substantiæ intertextum animadverterent, *Seri* nomen ad hanc etiam transferunt: adeò, ut ex horum mente, totâ massa sanguinea in duas partes integrantes divisa, Sanguinem sc. ac Serum, per illum rubicundam præcisè portionem, arte ab altera separabilem, per hoc verò reliquam intelligendo massam, mole & pondere alteram longè excedentem; non amplius τὸ ὑδατώδες tantum, sed τὸ κολλώδες etiam ἢ γλιχρῶδες τῆ αἵματι, glutinosum ac gelatinosum in sanguine, *Seri* nomine veniat.

VII. Cæterùm, quid in hoc opinionum divortio utrobique desiderari possit, non est, ut prolixius exponamus. Sufficiat, ulterius notasse, portionem hanc aqueam particulis salinis foetam, nec sulphureis prorsus destitutam, serum illud esse, quod una cum sanguine arterioso, (cui triplo majorem *Seri* hujus quantitatem quam venoso, permistam esse, experimentorum fide certus asseruit *Reusnerus in annot. ad urin. prob. Jod. Willichij p. 1. c. 3.*) ad diversa delatum emunctoria, variis excrementis serolis præbet materiam, & pro diversitate organorum secretoriorum nomen accipit proprietatesque diversas: Partim enim per renes excolatum transit ad vesicam, sub *urina* nomine foras excernendum: partim per arteriolarum carotidum propagines ad glandulas lacrymales delatum guttatim exprimitur, & *Lacrymarum* nomen accipit, partim in habitum corporis diffusum, & ex capillaribus arteriolarum extremitatibus in glandulas cutaneas excretum per *Sudorem* & *insensibilem transpirationem* exit. Specialiorem autem inter hæc ipsa excrementa differentiam prolixius exposuit *Whartonus Adenogr. c. XXVI.*

VIII. Proximam itaque *Sudoris* materiam è massa sanguinea dum accersimus: *Primum*, non possumus assensum præbere *Deusingio*, qui *Ex. de depur. alim. p. m. 168.* revocata *Fernelij* sententia l. IV. παθολ. c. X. ab eodem proposita; *Sudores* ex ipsis præcordijs moveri, hæcque ades primam *Sudorum* esse scaturiginem; negat, materiam *Sudoris* omnem una cum sanguine per vasa sanguiflua ad habitum corporis ferri; usus præprimis præter *Ferneliana* quæ allegat, argumenta, eadem prorsus ratione, qua

qua neque totam Urinæ, neque Lactis materiam è massa sanguinea derivari, magna veri specie urget: sc. quod Sudores sæpius colore, odore ac sapore de assumptis testentur, quod fieri non posset, si materia Sudorum sub tot coctionibus ac multiplicibus mutationibus massæ sanguinæ fuisset permixta, quum utique sanguis ipse non adeò manifestam assumptorum qualitatem obtinere deprehendatur. Quare ipsi denique non improbabile videtur: magnam partem materiæ per Sudores abeuntis per roriferos quosdam ductus (quos ab interioribus ad exteriora diffusos se invenisse gloriatus est *Dn. Bils*) in habitum corporis derivari.

IX. Sed nihil efficit. Commentum enim illud de immediatis ejusmodi è prima regione ad ambitum corporis, ad mammas, ad vesicam, &c. protensis viis, solis rationibus, nulla hætenus autopsia, sensuumque fide nititur. Sine hac autem in rebus anatomicis rationes omnes lubrico prorsus stant talo. Sed & ductus, quos *Bilsius* vocat roriferos, seu vasa recentiorum Lymphatica, contenta sua non è centro ad circumferentiam, sed ab exterioribus ad interiora ferre, clarissimi seculi hujus Anatomici, *Bartholinus*, *Sylvius*, *Steno*, *Ruyfchius* &c. ligaturis, flatu, valvularum structura ad oculorum demonstrarunt. Ipsas autem rationes quod attinet, in iis equidem τὸ ὅτι non vocamus in dubium; *Sudores* enim assumpta redolere, observationibus Medicorum plurimis compertum habemus. Regibus Indorum connaturatum hoc, ait *Petrus a Castro tr. de ign. lam̃b.* ab usu frequentissimo Bethelis & Cachunde, ut toto corpore Sudorem suavissimum exhalent. Ita *Sudores* observante *Bennetto*, *Theatr. Tab. Vest. Ex. 29.* sæpius allium & cæpas olent. Quin ab opio interdum ita perspirabile corpus redditur, ut Sudor inde prolectus nonnunquam odorem ejus referat, quod testatur *Dioscorides l. 6. c. VI.* ὁσμή τε, inquit, τῆ φαρμάκου δι ὅλη τῆ σώματι ἐκδιδόται, odor opij toto corpore expanditur. Imò potentia, qualia hausta, per *Sudores* quandoque evacuantur. Refert enim *Salmuth C. 2. obs. 28.* Nobilem quendam, dum indulgeret potui cerevisiæ, ac saltationibus corpus nimis commoveret, potum omnino crudum per Sudorem evacuasse, ita quidem, ut & cerevisiam sapuerit, & vestes tinxerit, & vestigia reliquerit.

Et

Et *Bartholinus Cent. Anat. 2. hist. 62.* Studiosi cujusdam meminit, qui à liberaliori potu vini Hispanici, postridie è crapula languens, lapsus fuerit in Sudorem rubro colore tinctum, similemque illi, qui vino hausto inerat. Neq; tamen hæc tanti sunt ponderis atque momenti, ut existentiam ejusmodi viarum evincant, quippe quæ absque suppositis ejusmodi viis, commodè explicari ac dilui poterunt. Quod enim assumpta quandoque sub eodem colore ac sapore per Sudores excernantur, sub ordinario ambitu id contingere, probabile fiet, siquidem revocemus in memoriam, esse id de assumptis intelligendum, quæ copia & qualitate exsuperant, aut exitum ante urgent, quam ullam in vasis aut visceribus mutationem subire potuerint. Unde cum sanguini ob copiam laxius cohæreant, nec eidem ob immutatam partium cohesionem ac texturam assimilata fuerint, quid mirum, si quemadmodum sæpenumero in Diabete per urinas, ita laxioribus præprimis existentibus poris cutaneis, per Sudores eadem sub specie rursus excernantur? Neq; verò novum hoc atque insolens naturæ videtur, cum nec chylum ipsum primis circuitibus mutari perfectè in sanguinem, sed secta aliquot à partu horis vel homini vel bruto sano vena, portionem illius in superficie hujus sæpissime notarit *Bellinus* atque alij. Quod verò Sudores quandoque assumpta redoleant, & qualitates eorum retineant, non item sanguis; eadem id quidem facilitate, qua à *Deusingio* asseritur, negari potest. Sanguis hirci ad comminuendum calculum commendatur, si is herbis ad id efficacibus maximè partus fuerit: & sanguis anatum ob venenatas bestiolas, quas ingerunt nantes, venenis obsistere creditur. Et si de carnibus verum est, quæ ratio de sanguine neget, materia carniū? Carnes ovium thymo, turdorum junipero vescentium suavissime odoratas sapidasque evadere, quin & gallinarum purgatrices fieri, arte quadam saginandi, quis nescit? Anseris pabulum si est rapa, caro quam non jucunda fit? Adde quod hæc qualitates in serosis excrementis tanto se ostendant promptius, quanto potulenta, materiam sero præbitura, aptius sunt ad extrahendas & retinendas assumptorum tincturas menstruum.

X. Deinde notamus illorum opinionem, qui ex elevatis ab imò ad sumum corporis, ibiq; condensatis vaporibus, Sudores

B

com-

compingunt. Verustissima sanè hæc est sententia. Nam & Hippocrates, seu quicumque alius Auctor fuit libri περὶ φυσῶν, Sudorem ex spiritu in humorem converso, postquam ad corporis meatus, impegit, progigni docet: τὸ δὲ πνεύματι προσπίπλοντος πρὸς τὰς πόρας τῶ σώματι, οἱ ἰδρώτες γίνονται. Cui sententiæ accedens Aristoteles, S. 2. probl. 20. ait: Ἐκ τῶ πνεύματι πυκνυμένα ὑγρότης γίνεται, ὃ καλέμεν ἰδρῶς. Quin & Theophrastus l. περὶ ἰδρώτων, existimavit, haud secus fieri Sudorem, ac madorem illum qui apparet in parietibus balnearum; aut quomodo ex vaporibus è terra elevatis & in superiore aëris regione in aquam versis, in macrocosmo pluviae generari solent. Idem denique experientia urgere videtur, qua compertum est, eos, qui æstuantes frigidam multam affatim ingurgitaverint, mox Sudore immodico totos diffluere, quum tamen aquæ copia in habitum corporis per vasa sanguiflua tam citò transiisse non possit; quare restat, ut vapores ab aqua excitatos, perque totum corpus disjectos, Sudoris illius repentini causam statuamus cum Fernelio, qui l. 4. παρ. c. 10. talem Sudoris generationem tradidit.

XI. Verum multis obscuritatum nebulis veritas heic obducta videtur. Quis enim facilè credat, crassos vapores aqueos per densas adeò viscerum tunicas, succingentes ventrium membranas, carnes, pinguedinem tanta in copia appellere ad cutim? Cur non ante potius densarentur in aquas, quam cutim attingerent, in tot utiq; offendicula impingentes, iisdem retinendis ac coercendis aptissima? Præterea, cum omnis Sudor salus sit (ἰδρῶς πᾶς ἀλμυρὸς, εἰ δὲ πορρώλεσθαι, ἀλυκώτατον, salissimus verò, qui longius per habitum corporis penetrarit, inquit, Theophrastus l. περὶ ἰδρώτων) si hæc opinio vera est, quæ ratio falsedinis assignari poterit? In Ferneliano verò exemplo, quantus calor necessarius foret, qui potam aquam extemplo in vapores distrahat, quemadmodum videmus aquam lateri candenti, aut ferro ignito affusam? Et quidni absque tali evaporatione, frigida copiosius ingesta, ventriculi ac intestinorum activitate haudquaquam indigens, adeoq; sine mora venas tum Lacteas, tum Gastricas quoque ac Mesaraicas subiens, (nam & has aliquam potulentorum partem excipere verisimile multis videtur) sub ordinario hoc ambitu, perque vasa sanguiflua, mediante rapido cordis motu, quem in æstuan-

æstuantibus adesse pulsus ostendit, in habitum corporis quam celerissime distribui, perque laxatos cutis poros promptissime expelli poterit? Quanquam non tam materialiter, quam efficienter magis, frigida potus in æstuantem corpore copioso & subitaneo Sudori ansam præbere videtur; quatenus sc. actualis potus assumpti frigiditas, uti ipsius ventriculi, ita tonum quoque partium cutanearum (ob mutuum sc. consensum, qui nervoso ac membranoso generi in universa corporis machina, præpr. verò præcordiis cum his partibus intercedit) laxat, porosque aperit; tum ipsius quoque sanguinis fervorem derepente compescit, ipsumque medio quasi in cursu sistit, unde serosæ ad ambitum corporis protrusæ portiones relinquuntur, coëuntibus magis fibrosis dictis. Id ipsum autem non sine insigni sæpius noxa contingit: unde & aurigæ sedulo cavere solent, ne equis post velociorem cursum statim permittant frigidæ potum, nisi fortassis extemplo ad cursum rursus incitentur, ne sc. sanguinis inde coagulatio atque hinc putredo sequatur.

XII. Nec denique *tertio*, illorum sententiæ subscribere audemus, qui nervos quoque copiosissime cuti insertos partem aliquam humoris per Sudores abeuntis subministrare contendunt. Filia nimirum hæc quasi est decantatissimæ illius de liquore nervoso (seu is nutriendis partibus, seu vehendis tantum ac coërcendis spiritibus animalibus dicatus statuatur) hypotheseos. Quæ uti in Anglia primum nata atque educata, & nunc ibidem ferè communis est; ita paucorum è Nostratibus præsertim, assensum hæcenus impetrare potuit. Neque enim ratiocinijs illis, quibus nervei succi existentiam orbi persuadere volunt, tantum evidentia subesse videtur, quæ omnem dubitandi occasionem nobis præscindant: nec sensus hæcenus humiditatis aliquid in iisdem demonstravit, in quo tamen cardo rei volvitur; quandoquidem nec ligati supra vinculum intumescunt, nec dissecti aliquid humiditatis plorant, quorum utrumque tamen fieri deberet, si succulentia aliqua à cerebro impulsæ scaterent. Et quamvis varia his difficultatibus quæsitæ fuerint effugia, ea tamen omnia minus esse tuta, præ cæteris *Exc. Dn. Bohm. Circ. Phys. prog. XIX.* satis ostendit. Quare nec Nos heic ulterius morati, solam massam sanguineam proximum & immediatum Sudorum promum condum agnoscimus.

Pergi-

XIII. Pergimus itaque ad Vias, per quas translatum ad ambitum corporis serum in superficiem illius effunditur; ad spiramina sc. foraminula, porosque cutaneos. Hos *Illustris Boyleus* à continuo fuliginum transitu eleganter appellat parvos corporis nostri caminos, respectu sc. ad magnum illum caminum, arteriam asperam. Cæterum Veneranda Antiquitas credidit, poros hos nihil esse aliud, quam extrema venarum & arteriarum capillarum oscula, per quæ serositates fuliginesque & morbosæ quandoque mineræ eliminantur. Verum, uti hæc sententia non est ex omni parte rejicienda, ita nec simpliciter applausum invenit apud curiosiores nostri temporis Anatomicos, cum quotiescunque sub sudatione oscula vasorum hiarent, i. e. pori aperirentur, toties metuendum foret sanguinis profluvium. Quin, si ex Naturæ utpl. uniformiter operantis simplicitate concludendum, cum illa nullibi præterea in corpore absque colatorio in vasis sequestrationem instituat, sed ubicunque fluidi alicujus, seu utilis seu inutilis, secretionem depurationemque molitur, ibi aut glandulas locaverit, aut analogæ ipsi secretoria organa, quorum beneficio secretionem istæ fiant: Sane nec cum Veteribus, capillaribus his, secretorium materiæ per Sudores abeuntis manus concedi debet, sed pariter ad glandulosam ejusmodi texturam confugiendum erit, quam nec heic deesse. Lyncei Anatomicorum hujus seculi oculi, in primis *Borrighij Stenonis* ac *Malpighij*, fecere fidem. Ii nimirum observarunt, poros hos cutaneos peculiariter esse vascula, tubulorum instar, copiosissima, quæ è crebris fibrosorum ac nerveorum cutis staminum interstitijs, inter duos papillarum nervearum, tactus organum constituentium, ordines emergentia, è totidem glandulis, milii grana referentibus, (unde *miliarium* susceperunt nomen) partim cuti intertextis, suasque radices in strato hujus inferiore figentibus, partim cuti substratis, eamque inter ac pinguedinem delitescens, in superficiem cutis exporriguntur. Atque in his quidem glandulis liberatas caloris vi & mechanica earundem structura à sanguinearum amplexibus serosas particulas secerni, perque tubulos illos extra superficiem corporis profundi: unde illæ quidem Organa Sudoris Secretoria, hi verò Excretoria, recentioribus Anatomicis vocantur. Cæterum, licet exilissimæ hæc sint glandulæ in
fanis

sanis corporibus, visumque pene fugiant, in morbidis tamen
ijsque præsertim vel phthificis (alias multum sudantibus) ac ma-
cilentis, vel hydropicis conspectiores evadunt: in illis quidem,
quod deliquata, quæ easdem obvolvebat, pinguedine, nudæ
magis reddantur; in his verò, quod à morbosa seri stagnatione
compages earum magis intumescat, pari ratione ac alias quoque
glandulas vix visibiles, præsertim plexibus choroideis intertextas
stagnantibus in ventriculis cerebri aquis, mirum in modum sæ-
pissimè tumefactas vidimus. Ut adeò nec de existentia harum glan-
dularum cum ductibus suis excretorijs, nec de assignato iisdem
usu, ullus cuiquam scrupulus superesse possit.

XIV. Urget nunc nostram meditationem, quo ritu
intra has glandulas, serosus ille latex, à particularum sanguinea-
rum amplexibus liberetur, secernatur & Sudoris in modum erum-
pat. Sub ordinario equidem & placido sanguinis motu, conti-
nuo serosas quasdam particulas, salinis & sulphureis foetas, intra
has glandulas à reliqua massa secerni, sed vel ob sui paucitatem,
vel ob aëris determinatam habitudinem, insensibiliter exhalare,
certum est. Quando autem hæc effluvia fiunt sensibilia, i. e.
quando sub guttularum densitate emanant, supponendum 1. San-
guinem tunc per cor & universum corpus celerius circumagi,
id enim ex pulsu sudantium celeriore & frequentiore patet. 2. Ca-
lorem vitalem intensiorem reddi, motumque sanguinis intesti-
num augeri, nunc magis, nunc minus, pro diversa causarum
occasionalium ratione, id quod celeriori pulsui addita magnitu-
do, sensibilior totius corporis calor ac æstuario, habitûs item
corporis rubor & mollities & aliqualis turgescencia satis decla-
rant. 3. Serosas massæ sanguineæ particulas sub tali sanguinis
statu magis rarefieri, à reliqua massa laxari, & qua data porta,
ad abscedendum & exhalandum disponi. 4. Ipsas denique glan-
dulas subcutaneas porosiores, & ductus earundem excretorios
patientiores esse. Hinc dum ita per arterias ad ambitum corporis
rapidius & intensius movetur sanguis, non potest à venulis tam
promptè totus excipi, languescente præpr. circa has ipsas impel-
lentis impetu, quin ulteriori per vasa arteriosa affluxu serosæ par-
ticulæ & uberius & citius intra laxiores glandularum alveolos,

B 3

una

una cum imbibitis ex sanguine quibusvis heterogeneis, nonnunquam sulphureis, quandoque spirituosis, sæpissime salinis, à reliqua massa secernantur, & sub eodem sanguinis impulsu, utrobique qua secretionis, qua excretionis negotium promovente, ad poros excretorios, glandulis continuos, ceu proportionatos particulis his canaliculos, urgeantur, ubi accedentibus continuo alijs atq; alijs, densius agglomeratæ, sub guttularum specie, extra corporis sphaeram proscribuntur; reliquo interim sanguine patentiores venarum ductus subeunte, quippe cui præ particularum densitate atque unctuositate, viæ hæ, quæ sero patent, sunt occlusæ; non secus, ac mucilago aliusque liquor intime densatus, poros filtri non transit, sed retinetur. Atque hæc ferè in spontaneo Sudoris profluvio contingere solent; non enim omnem Sudorem hunc causarum concursum supponere, ex dicendis patebit.

XV. Hæc ipsa verò Nos ducunt ad Causas Efficientes Sudoris. Has autem appellamus, non quæ Serum, Sudoris materiam generant, sed quæ genitum movent, ejusque excretionem per poros cutis promovent. Ejusmodi causæ aliæ sunt primariæ, aliæ secundariæ. Primarium impellens internum Sudoris Calorem dicimus esse atq; Spiritus, ceu præcipua Animæ ad exercendas vitæ functiones instrumenta; Quibus proxime jungimus ipsum sanguinis Motum progressivum s. circularem, a perenni Cordis pulsu dependentem. Quoniam tamen tum Calor tum Motus sanguinis circularis, intra consuetos limites subsistentes, plerumq; ad ejiciendum per Sudores serum non sufficiunt, stimulo utpl. opus habent, quem à causis cum externis, tum internis, magis minusve violentis expectant. Causarum efficientium secundariarum seu occasionalium rationem habent, quæ quoquo modo Sudoris eruptionem promovent; seu id fiat magis per se, seu per accidens: idque vel poros aperiendo sudatorios, vel feri à sanguine discessum facilitando, seu denique calorem vitalem, motumque sanguinis duplicem nunc moderatius excitando atque augendo, nunc impetuosius concitando, quorsum præcipuè ebullitio febrilis spectat. His enim tribus modis quæcunque efficienter ad Sudoris generationem concurrunt, agere videntur.

XVI. Hæc ad quidditatem atque essentiam Sudoris pertinentia talem nobis ejusdem definitionem subministrant:

Sudor

Sudor est tenne ac serosum massa sanguinea excrementum, aliqua salis sulphurisque portione impragnatum, quod per arteriolas capillares in glandulas cutaneas effusum, ibidemque vi caloris & mechanicæ earundem structura, à sanguine separatum, per patentis cutis poros, humoris specie, exprimitur.

XVII. Perspecta quidditate, ad differentias descendimus. Non enim unam semper excrementi hujus cutanei esse speciem, sensus fidem facit. Præcipue autem operæ pretium erit, notasse, Sudorem alium esse *Bonum, salutarem utilem, innocuum, ac secundum naturam*: alium vero *malum, noxium, & præternaturalem*. Ad priorem classem rursus pertinent *Spontaneus Criticus & Artificialis*.

XVIII. Per *Spontaneum Sudorem* cum plerisque Autoribus illum heic intellectum volumus, qui intra limites sanitatis & citra noxam, à causis non naturalibus necessario nos alterantibus cietur. Quamvis nec ex *Galeni* mente ita commodè appellari videatur, qui *Comm. 3. ad l. 1. Epid.* per *spontaneum* intelligit, *quicquid non habet causam externam & evidentem*: quo sensu etiam accepit *Hippocrates*, cum *l. 2. aph. 5.* *κόπες αὐτομάτως*, *Languores Spontaneos* vocat illos, qui *ἀνευ φανερῆς προοράτιος*, *sine causa manifesta* oriuntur: Nec ex communi alias vocis hujus acceptione, qua *quicquid non coactè sed voluntariè atque ex proprio fit arbitrio*, *Spontaneum* denotat. Majori autem jure hoc nominis meretur ille, cujus *D. Augustinus l. 14. de C. D. c. 23.* meminit, ubi refert; novisse se hominem, qui quoties vellet, sudare sponte posset. Quod idem ad hunc *Augustini* locum de se ipso testatur *Ludovicus Vives*, referente *Zwvingero Theatr. vit. hum. vol II. l. V. p. 419.* De nomine tamen, monente *Galeno*, non multum litigaturi, ubi de re constat; seriem potius illarum *Causarum*, quatenus ab iisdem *Sudor* cietur, paucis at-
texemus.

XIX. Inter eas eminent 1. *Aër ambiens calidus* seu natura seu arte talis. Duplici autem modo *Sudores* movet. 1. Quatenus effluvia calida in massam sanguineam delata, ipsam exagitant, fundunt & attenuant, duplicemque illius tum intestinum tum progressivum motum adaugent. 2. Quatenus *Calor ambiens*

ambiens poros laxat atque aperit, & sic erupturo Sudori viam faciliat. Aperit autem poros, quia caloris quasi titillantis motus, universo systemati nervoso valdè gratus, tantum suavitatis confert fibris cutaneis (pro quarum sc. varia tum contractione tum relaxatione ipsi quoque variè nunc occluduntur, nunc referantur sudatorij tubuli,) quantum molestiarum à frigore, nervoso generi inimicissimo, patiuntur. Ut igitur hujus occurſu irritatæ fibræ tendi, cutis corrugari, pori occludi, & anserinæ pellis facies emergi solet; Ita illius grata applicatione demulceri sensus, relaxari fibræ, & ita Sudoris portæ aperiri videntur.

II. *Assumpta calidiora*, e quibus præcipue laudantur alimenta sale pipere & aromatibus condita; spiritus item vini, cerevitiæ fortioris, & vini generosioris potus, quatenus aut sanguinem particulis activis, velut stimulis imbuunt, aut eidem efflagranti pabulum sulphureum subministrant, uberiorem materiæ halituosæ difflationem, ac proindè seri abundantis exsudationes majores cient.

III. *A motu corporis citatiore & laborioso*, ut in cursu, saltatione, ponderosi vectione, tractione & similibus, dum rapidissime circumagitur & attenuatur massa sanguinea, una cum spirituosis ac sulphureis corpusculis plures quoque serositates ad ambitum corporis protruduntur, quæ reduci inhabiles, sudores constituunt.

IV. *Quies*, licet opposita motui, Sudorem potius impedire videatur, retardando sanguinis motum, excrementorumq; ad emunctoria iter remorando, si tamen præcesserit motus vehementior, & ambiens aëris frigiditas conspiraverit, præcipationis & sequestrationis seri in sanguine celeritati plurimum favens, teste *Aristotele*, Sudoris eruptionem insigniter promovet.

V. *Somnus* utut quasvis alias excretiones sistere valeat, Sudores tamen promptissime profluere facit, etiam in ijs, qui vigilantes tale quid haud sentiunt, aut interdum non absque labore aut difficultate elicere valent. Languet autem in somno spirituum impetus, visque eorum elastica, hinc debiliori radio emanando, minus quidem tendere motrices fibras in partibus præsertim exterioribus valent. Factis verò permeabilioribus undique, ex remittente fibrarum tono, meatibus, & universo corpore sic reddito magis perspirabili, quid mirum si serosæ humiditates, laxius in sanguinis gurgite fluitantes (neque enim in somno semper

per fit Sudor, nisi corporis repletione præfente, 4. aph. 41.) per patentés tunc cutaneos meatus, uberius profluant, & Sudore largo corpus irrorent, præfertim, cum ipse sanguis in somno rapidius per vasa circumactus, & stragulorum applicatione incalescens, ad sudorifici laticis dimissionem, magis fit dispositus? VI. Inter *Retenta, Transpirationis solita cohibitio* nonnunquam Sudores accersit, cujus ratio est, quia sanguis à ventilatione liberiore prohibitus, velut mustum dolio arcte inclusum, impetuosius fermentescit, proindeque magis rarefactus, circuituque rapidiore circumactus, necesse habet in Sudorem exfolvi. Sic olim Hyberni solebant febre quapiam laborantes, pannis laneis, aqua frigida madefactis, involvere, ex quo Sudor copiosus succedens non rarò solvebat morbum. Simile experimentum apud Anglos etiam bono cum fructu tentatum, *Willisus Ph. Rat. s. V. c. 1.* testatur. Denique VII. in diversis quoque *Animi affectibus* Sudores erumpere solent. Nam & *Contristantibus* sæpè ut Lacrymæ, ita & Sudor una excutitur. *Neque enim solum*, inquit *Antonius Maria Venustus, in mœrore ingenti Lacrymæ effunduntur, sed sæpè eadem de causa Sudor à toto corpore emanare conspicitur.* Idem etiam usu venit *Latantibus*, in quibus sc. calor è profundo corporis ad ambitum explicatus, meatus omnes aperit, serumque liquatum eodem motu per poros cutis expellit, quo Lacrymas quandoque movet. Sic etiam *Metus & Terror* Sudores frigidiusculos eliciunt, idque ob pororum hiatum à relaxatione fibrarum cutanearum nimia, ex Spirituum easdem tendentium defectu: qua de causa iisdem interdum & urina involuntarie profluit, aut alvus absque prævia admonitione secedit; quanquam hæc magis jam ad statum p. n. referenda sint. Iracundis ex opposito, vel furiosis nullus Sudor emanat, ob concitatiores sc. spirituum impetum, & hinc fortio- rem fibrarum tensionem.

XX. Sudori Spontaneo succedit *Criticus*, qui contingit, quando in statu morbofo excrementa serosa, variis portionibus vitiosis inquinata, à Natura, humoris peccatis quantitate ac qualitate stimulata, subito & cū solutione morbi vel *εποεία* ægri, per poros cutis eliminantur. Morbos qui Sudoribus judicantur, præprimis exposuit *Alpinus l. 6. de præf. vit. & mort. c. 16.* ubi ait: *Frequen-*

C

tissime

tissime morbi acuti Sudoribus judicantur. Sudores enim, ait Galenus, omnibus febribus proprij existunt, & præcipue incendiis ardentibusve, juvant omnes viscerum inflammationes, parotides, Lethargos, reliquosque omnes capitis affectus. Non minus & febres ex intermittentibus, quotidianas, semitertianas, Sudores judicant, sed plerumque non soli has febres, sed cum biliosa pituitosaq; excretionem aut per vomitum, album, hemorrhagiam, &c. Nominantur itaque hæc potissimum Febres, ac ex quidem acuta, tam benignæ, quàm malignæ. In his enim uti Natura frequentissime solet instituere evacuationes Criticas quasvis, ita præsertim illam, quæ fit per Sudores, ceu non tantum evacuationem præ reliquis omnibus quam maximè Universalem, sed optimam etiam, ac perfectissimam Criseos viam, quæque, si rectè succedat, non raro semel & una vice, morbum perfectè solvit, ut loquitur Willisius de febr. c. IX. Reduci etiam ad Sudores hos Criticos non incongruè possunt Sudores febrium intermittentium periodici, qui in declinatione paroxysmorum apparent; quatenus quilibet Paroxysmus considerari potest, ceu parvus quidam morbus acutus, cito atq; excretionem quasi critica, & quidem ordinario per Sudores, ad finem perveniens. Dum autem acutos præsertim morbos nominamus, chronicos non volumus penitus exclusos, cum ex observationibus fide dignis Doctorum constet, hos etiam repentina aliqua & larga excretionem fuisse solutos & judicatos. In specie, legito, si placet, ex obs. Borrichij in Act. Hafn. T. I. obs. LXX. Phthisin pene desperatam, abortis Sudoribus Criticis matutinis, nigerrimis, in salutem agræ terminatam. Legito item apud Schenckium l. 3. rarar. obs. Historias Hydropicorum, per Sudores repentinos perfectè sanatorum. Quo in casu Natura videtur eodem artificio uti, resorbendo serosum excrementum in cavitate abdominis stagnans, in venas, & exindè ad ambitum corporis protrudendo, quo utitur, quando vel rupto aliquo apostemate in cerebro, materiam purulentam per aures evacuat, aut pus, rupto in pleuritide abscessu, in cavitatem Thoracis prolapsam, in vasa denuo transsumit, atque ad vias urinarias aut intestina deducit: Cujusmodi historias observationum Scriptores bene multas passim recensent.

XXI. Signa veri Sudoris Critici alia præcedunt, alia comit-

comitantur, alia sequuntur Sudoris excretionem. Ex ijs, quæ præcedunt, seu quæ futuram per Sudores Crisin indicant, propria quasi & præcipua habentur Urinæ suppressio & Rigor. Illa necessario præcedit, quia Sudoris & Urinæ eadem est materia, Serum. Quod si ad ambitum corporis per modum turgescentiæ delatum est, derogat urinæ excretioni. Rigor à nitrosis portionibus & salinis, in sero euectis ac dissolutis, & cutim, sensu exquisito præditam, vellicantibus dependet. In malignis tamen, iidem Rigores excretionis intercutaneæ purpuræ, pustularū & similibus ferè sunt indices. Quibus addi possunt, pulsus undosus fluctuans, anxietudo, respiratio difficilior, cutis inflatio, facies rubens, pruritus levior in ambitu corporis, insomnia aquea &c.

XXII Quoad Comitantia signa, I. requiritur, ut fiat *materia morbifica concocta*. Per concoctionem autem hanc nihil aliud intelligimus, quam insigne illud Naturæ opus, quo particularas heterogenas (fermentum febrile, materiam morbificam) quæ in statu cruditatis massæ sanguineæ arctius implicatæ, effervescentiam nunc quidem intensiorem nunc remissiorem, immodicam tamen excitabant, mediante illa ipsa fermentatione, sensim & sensim corrigit, subigit, ex eadem extricat, & ad expulsionem, disponit, donec tandem præ spirituum summa potiorum actione, sub vehiculo seroso, ceu commodissimo, uno impetu per sudores expellantur. Unde liquet, Sudorem Criticum non nisi locum habere in statu morbi, ἐν ἀκμῇ, ut & in intermittentibus in ipso Paroxysmo, quemadmodum hoc solide circa materiam de febribus c. IX. Dr. Willis exposuit. II. Ut fiat *die Critico*. Quinam illi sint, Hippocr. s. 4 aph. 36. exposuit. Neque tamen vel contra rationem vel experientiam facere illi videntur, qui in quemcunque diem crisin cadere posse docent. Nam quamvis numerus ille dierum Criticorum Hippocrateus retineri possit, ceu ordinarius magis & acutis frequentior; non tamen reliquis diebus vel intermediis, vel etiam ultra trigessimum quartum sese extendentibus, denegari posse criseos beneficium, recte notavit & demonstravit per experientiam ex ipso etiam Hippocrate, Plempius. Nec deficit ratio. Præterquam enim, quod motus Critici tum a materiæ morbificæ congestionem ac turgescentiâ nunc celeriore nunc tardiore, tum a robore & virtute Naturæ

turæ ac caloris in sanguine, pro diversitate individuorum quam maxime variante, dependeant; sæpius item contingit, Naturam in se quidem robustam, intempestivo tamen vel alimentorum vel medicamentorum usu, vel alia de causa, ab opere suo turbari; neque tamen ilico victas dat manus, sed excretionem quam die ordinario persequi nequivit, perficit alio; vid. *D. Brunon. Dogmat. Med. Gen. p. III. c. VI.* Unde patet, quid de proluxa illa de Diebus Decretoriis doctrina, ad pompam magis, quam ad usum excogitata, & vel numeri septenarii perfectioni & sanctitati, vel variis Astrorum constellationionibus & aspectibus superstructa, sit censendum. III. *Ratione quantitatis*, copiam heic quidam spectare jubent, nihil enim paucum Criticum esse ajunt; quamvis nec hoc perpetuæ veritatis videatur, cum ex decreto *Hippocr. s. 1. aph. 23. τα χορρόνια*, ejusmodi excretiones ex euphoria ægri, minime vero copia, sed qualitate æstimandæ sint. IV. *Ratione qualitatis*, in eo commendatur caliditas, quæ Naturæ vim victricem atque vegetam denotat, calorem in totum corpus ἐπιεικῶς diffunderentem. V. *Ratione loci*, e toto corpore erumpat, quod fit ex æquali diffusionem & materiæ & caloris, qui causæ morbificæ plena potestate dominatur. Vidit tamen *Mercurialis*, largo capitis & faciei Sudore Febrim feliciter depulsam. Ejus rei testis quoque est *Schneiderus de Catarrh. l. III. s. I. c. IX.* Ut nihil dicamus de illis, quos certis tantum quibusdam partibus sudare potuisse, reliquis sudori imperviis, memoriæ prodiderunt Auctores, quibus quidem non denegandum videtur criseos etiam perfectæ, ubi opus foret, per Sudores beneficium: eorum autem qui per omnem vitam uno tantum latere sudarunt, exempla notata vide *Coll N.C. Decur I. ann. IV. & V. n. 100. & Decur. II. ann. II. n. 126.*

XXIII. *Subsequentia* denique veri Sudoris Critici signa sunt morbi & symptomatum remissio, & accidentium secundum naturam v. g. actionum, excernendorum & retinendorum, & qualitatum corporis sensibilibus redintegratio. His igitur ex signis Sudor Criticus æstimatur. Ex quibus quo plura obtinet, in eo majorem bonitatis gradum exurgit. Hinc enim inveniuntur apud Auctores, Sudores boni & optimi. In his omnia signa concurrunt, in illis quædam deficiunt. Unde Sudores Critici,

tici, ubi vel non præcessere signa coctionis perfectæ, vel qui non sufficientes, cum tamen morbum levarint, & salutem promiserint futuram, in Classe Sudorum Criticorum, sed imperfectorum, tolerantur.

XXIV. Ultimus in hac Classi occurrit *Sudor Artificialis*: qui a Natura, præsiidiis Pharmaceuticis dextre & secundum artis regulas adhibitis, adjuta, in exoptatum salutis eventum e corpore eliminatur. Remedia, quibus arte provocatur Sudor, vel interna sunt vel externa. Internorum duplex rursus occurrit ordo: In primo continentur illa Medicamenta, quorum vis consistit in particulis maxime activis, calidis, tenuioribus, salinis, præpr. volatilibus, tam liberis & sui quasi juris, quam in oleo concentratis, sulphureis item ac spirituosis, cum facultate attenuante, incidente, aperiente, resolvente &c. coincidentibus: quæ delatæ in massam sanguineam, juxta diversam tum sanguinis constitutionem, tum Medicamenti indolem atque apparatus, spirituositatem, rarefactionem ac fermentationem sanguinis adaugent, calorem vitalem intendunt, pulsum cordis accelerant, halituositatem feri promovent, viscidos & crassos humores calore & acumine suo incidunt, fundunt & liquant, atq; ita ad promptiorem per poros cutis secessum præparant. Et hæc quidem per se magis, ac manifesta qualitate Sudores movent. Secundi ordinis Medicamenta Sudorifera illa sunt, quæ licet fixiora sint ac torpidiora, frigida item ac terrea, particulisque activis vel prorsus destituta, vel modice instructa, nihilominus tamen cito & copiose Sudores provocant, aut corpus saltem, ad blandam diaphoresin disponunt. Talia sunt terrea calciformia plurima, v. g. testacea omnia, conchæ nostrates ac marinæ, oculi Cancris, Cornu Cervi ustum, phil. præpar. lap. Bezoar uterque, terra Lemnia, bolus Armena, Antimonium diaphoreticum, Magisterium CC. Pulvis Bezoardicus Sennerti, Pannonicus ruber &c. quæ omnia sub Præcipitantibus nunc dictis militant. Horum autem Medicamentorum vim s. sudorificam seu diaphoreticam commode explicant Recentiores, dum docent: Illa non tam per se, quam per accidens effectum hunc præstare; quatenus sc. vel in primis vis hærentia (quarum limites fixiora illa mineralia terrea, lapidea, vix excedere videntur) vel sub commodo vehiculo in penitio-

res corporis recessus delata, particulis suis tum terreis, tum alcalinis, Acidum ubivis obvium, (sæpissime non tam mole quam qualitate peccans) in amplexus suos rapiunt, absorbent, invertunt, & a combinatione cum aliis particulis nimis stricta divellunt, fermentum febrile peregrinum figunt, bilemque spumescentem compescunt: Unde adeo tum ipse sanguis, ob heterogeneas illas particulas tumultuarie antea motus, & nimium effervescentes sedatur, & ad serosi laticis dimissionem una cum aliis vitiosis recrementis, disponitur; tum nata inde symptomata, quorum occasione pori cutanei arcte prius stringebantur, veluti præcordiorum anxietates, inquietudines, jactationes corporis, agrypnæ, sistuntur ac mitigantur: unde immutato ita sanguine, a pertisque a relaxatione fibrarum cutanearum, poris, sub corporis quiete, ac blanda vel a stragulis, vel ab hypocaufti calore, incallescunt, facillima Sudoris excretio succedit.

XXV. Peculiarem hæc considerationem meretur *Opium*, de quo mirum, quod cum juxta Venerandæ Antiquitatis decretum frigidum sit, vimque incrassandi habeat, ac διαχρόνον humorum potius impedire soleat, Sudores tamen potenter moveat, ita quidem, ut Sudoriferorum apex salutetur *Dn. Wedelio*, & inter Sudorifera excellere dicatur *Waleo Meth. M. p. 65.* hanc vim diaphoreticam adeo rigorose urgenti, ut, quod ipsa Theriaca ac Mithritatium Sudorem moveant, hoc omne admixto deberi Opio, statim subjungat. De cujus tamen asserti veritate multi non citra rationem dubitare videntur, qui concedunt equidem, insigni vi diaphoretica pollere Opium, ast omnem vim diaphoreticam qua Electuaria illa prædita sunt, soli velle Opio acceptam referre, & postulatum esse nimis liberale dicunt. *Miserrimus esset*, inquit *Hoffmannus M. M. l. I. c. XI. p. 151.* & detestandus potius foret Theriaca & Mithridatii usus, si vim suam sudorificam soli deberet Opio, quasi præter hoc ipsum non alia essent ingredientia alexipharmaca diaphoretica, qua per se Sudorem moverent. Ut sit, experientia tamen & observationibus firmata habetur vis illa Opium Diaphoretica: de ejus itaque causa non frustra quæritur. Imprimis autem nota est *Helmontii* aliorumque sententia, qui, uti sulphuri ejus prompte resolubili, vim anodynam, narcoticam, ita sali ejusdem volatili acri, quod ipsi ceu omnibus resinis, de quarum na-

tura participat, copiose inest, vim diaphoreticam adscribunt. Hanc sententiam in dubium vocat *D. Ettmüllerus, pecul. dissert. de vi Opii diaphoretica*, negans Opio ullum jus esse alterativum immediate in sanguinem, (nisi quatenus secundo, mediantibus spiritibus animalibus id fit) ductus imprimis ab exigua salis hujus portione, in unaquaque dosi ordinaria (nam de consuetudinis legibus, dosin Medicamentorum multipliciter determinantibus, non attinet dicere) occurrente; quæ non potis sit, massam sanguineam ad plures libras ascendentem commovere, & ad Sudorem disponere; quod idem animadvertit etiam *Willsius Pharm. rat. s. VII. c. I.* Hinc ipsi potius, ceu ante eum *Schenckio* etiam atque *Hoffmanno l. c.* probabile videtur, Opium per accidens Sudoris profluvium adjuvare; ligando sc. spiritus animales, (quod qua ratione fiat, pulcherrime exposuisse videtur *Dn. Borrichius, diss. de som. & somnif. §. 21.*) illisque adeo peculiarem segnitiam ac torporem, inque movendis partium organicarum fibris languorem inducendo. Quo ipso vel sponte sequitur, fibrorum quoque cutis staminum tonum ac tensionem adeo relaxari, ut flaccidiore hinc reddita cute, glandulæ spongiosiores factæ copiosius emulgere ex massa sanguinea serum, & uberius per tubulos excretorios patentiores excernere valeant. Qua quidem sententia probabilior non occurrit. Hinc enim quod ita sudationem tantum promoveat Opium, nec vero sufficiat ad Sudoris excretionem, cutis cibum ad transcolationem, per meatuum aperturam rite se habere nisi & sanguinis alteratio ac quasi fusio conspiret; raro ac vix solo Opio, pro Sudorifero utuntur prudentiores Medici, sed appropriatis sudoriferis sociant, idque in iis potissimum casibus, quando symptomata urgentia impedimento sunt, quo minus sudare queant ægri. Nullum enim symptoma urget, quin spirituum animalium p. n. impetus vel efficientis causæ proximæ, vel concomitantis saltem ratione habere soleat. Unde sub mutuo partium in œconomia animali consensu etiam fibræ cutanæ facile contrahi, & coarctari pori Sudoris excretorii possunt quorum relaxatione Opium dicto modo præstat.

XXVI. Inter externa, quæ Sudores e toto corpore eliciunt, eminent *Balnea calida*, atque hæc vel naturalia seu Therma, quæ rursus vel simplicia sunt, quæ nihil in gustu saporis extranei

nei exhibent, præter aquæ propriam dulcedinem; vel medica-
 mentosa, variis exhalationibus sulphureis &c. permixta, pro di-
 versa mineralium, quam referunt, indole, diversas operationes
 edentia, & plerumque vi calefactoria & attenuante pollentia, ad
 Sudorem commodissima. Vel artificialia, eaque iterum vel hu-
 mida, vel solida, vel vaporosa, Laconica dicta, quorsum domuncu-
 li & carceres medici pertinent. His succedunt *fotus*, quibus par-
 tes aliquæ solæ deduci possunt ad Sudorem, fiuntque vel sola aqua
 calente, oleo, lacte, vel Decocto Plantarum in lacte, vel aqua
 vel jusculo vel vino, addito nonnunquam spiritu vini, applican-
 do liquorem calentem vel ope sacculorum, quibus inclusæ sunt
 plantæ, vel pannorum laneorum, liquori immerforum, vel spon-
 giarum, vel ubi externa humiditas metuitur, ope vesicæ bubulæ
 &c. Pertinent huc etiam *inunctiones varia sudorifica, suffumigia
 cerata, vesicatoria* &c. de quorum apparatu cum prolixè egerit
 doctissimus *Baricellus l. IV. de Hydr. nat. c. II.* non libet no-
 bis de iisdem esse prolixioribus. Modum tantum eorum ope-
 randi quod attinet; non videntur hæc remedia Sudores movere,
 quod humores vitiosos in corpore delitescentes, ad superficiem
 cutis attrahant, ut nonnulli loqui amant; cum tractio illa, quæ
 in medicamentis olim supposita fuit, licet non videatur ab in-
 stitutis Naturæ tam aliena, ut irrideri prorsus mereatur, obcertas
 tamè conditiones in corpore obvias, nullo modo ibidem exerceri
 queat; sed quod tū particulis suis aqueis vel oleaginosi cutis aspe-
 ritatē emolliant ac poros laxent, tum spiculis suis igneis, acribus
 salinis cutim subeundo, in obvia statim vasa penetrent, & median-
 tibus iis cum massa sanguinea per rotum corpus circulata, effer-
 vescentiam in ea solito majorem cieant, illius compagem nimis
 strictam referent, humores fundant, adeoque excrementa serosa
 aliaque *voσερα* prius inviscata, per Sudores expellant. Ut proinde
 eadem fere sit ratio operandi in sudorificis his exterius applicatis
 ac ore assumptis, hoc solum discrimine, quod hæc multo faci-
 lius in massam sanguineam penetrent, quam illa, cum & pellicu-
 la succingens superficiem ventriculi & intestinorum, sub qua
 statim vasa occurrunt tum sanguinea tum lactea, tenuior
 sit quam cuticula & cutis, ac in Sudoriferis externis ma-
 gna pars virtutis sudorificæ, antequam misceatur sanguini, vel
 per

per calorem aëris externi abrepta, vel ipsa per se exspirans, vel ab expiratione corporis promota, dispergatur in auras, quod internis accidere nequit.

XXVII. Usum enarratorum hæctenus Remediorum in Medicina quod attinet, is quidem adeo amplius est, ut jure dixisse videatur *Dn. Wedelius Amoen. Mat. Med. l. II. f. II. c. VI.* Mancam, imo nullam esse Medicinam, his si carere oporteat: atque alibi: Quartam morborum partem hisce medicamentis curari. Conferunt autem in genere, ubi excutiendum serum superfluum; ubi viscerosi, tenaces ac crassi humores incidendi ac fundendi; ubi subsistens aut stagnans vel in coagulum abiens Sanguis ac Serum resolvenda, inque motum cienda; ubi refrænanda nimia sanguinis ebullitio ac effervescentia; vel denique ubi quæcunque inquinant, conspurcant, vel male habent Massam sanguineam, *μιάσματα* peregrina, febrilia, maligna, contagiosa, vel intus genita, vel extrinsecus inducta, à centro ad circumferentiam expellenda. Hinc in læe venerea, scabie, elephantiasi, antiquis & sordidis ulceribus nihil his utilius. Creberrimi item ac laudatissimi usus sunt in arthritide, præsertim vaga scorbutica, ischiace, catarrhis & & morbis quibusvis à colluvie serosa oriundis. Profunt etiam in inflammationibus, doloribus ac tumoribus, tanquam effectibus circulationis impeditæ, in contumacibus capitis doloribus, phrenitide, ophthalmia, tonsillarum tumoribus, pleuritide, erysipelate, vulneribus, contusionibus, &c. In casu ab alto utramque sæpius absolvent paginam. In paralyti quoque, ut ut dissentiant Auctores, magno plerumque cum fructu adhibentur. Nec in cholera, passione colica, diarrhœis ac dysenteriis (præsertim ubi malignitas subesse videtur) usus eorundem reformidandus. Præpr. autem Sudorifera Februm habentur Panacæa, tam continuarum quam intermittentium, tam benignarum quam malignarum, (quanquam non promiscue aut sine delectu usurpanda) quippe in quibus Natura materiam febrilem spontaneo motu sæpissime per Sudores exterminare solet. Nec tamen cum *Helmontio tr. de febr. c. IX.* dicere ausim; nullam febrim sine Sudore integre finiri, nec ullum febricitantium perfectam sanationem sibi polliceri posse, qui sudare nequeat: aut (ut *c. XVI.* loquitur) unica
D falce

falce (remediis sc. sudoriferis) omnium febrium causam occasio-
 nalem amputari. Nam ut de hectica taceamus, quam fere o-
 mnes excipiunt; Experientia præterea sæpius docuit, quasdam fe-
 brium species per *διαφύεσις*, quasdam per *κατάφρασις* &c. facilius
 & felicius terminari. Quin & *Sydenham obs. Med. circ. morb.*
acut. s. v. c. 1. testatur; visas sibi quasdam febrium species, quas
 Natura methodo sibi peculiari, sine sensibili aliqua evacuatione
 ablegat, reducendo sc. in massam sanguineam, eique assimilando
 materiam illam morbificam, quæ cum eadem minus quadrabat,
 Hacq; ratione nixum se non solum à sudoriferorum usu, in con-
 tinuis etiam, sæpe abstinuisset, sed & eadem quandoque noxia de-
 prehensisse. Quæ sane Helmontii effatum satis limitare vi-
 dentur. Neque verò Diaphoretica omnia, supra recensita om-
 nia possunt; sed cum ex dictis constet, quædam rarefaciendo
 & attenuando serum liquare ac fluxile reddere, quædam absor-
 bendo magis, diaphoresin promovere, patet, discrimen illud uni-
 cuiusvis ac ubivis esse attendendum, qui feliciter velit in praxi pro-
 gredi.

XXVIII. Cæterum, uti Remedia hæc à prudenti ac ra-
 tionali Medico dextre adhibita, Divinum merito præsidium ac
Θεῶν χεῖρες audiunt; ita sinistre usurpata, veluti gladius in manu
 furiosi spectantur. Sinistre autem usurpantur, vel quando neglecto
 morbi tempore ac qualitate, nulla habita item ratione virium, vi-
 scerum constitutionis internæ, status ac conditionis ægri,
 aut quibus serum in vasis deficit, velut gracilioribus, bili-
 osis, senibus, maniacis, squalidis, ad marasum ac phthisin
 inclinantibus, aut quibus illud extra vasa abundat, ut hydropi-
 cis asciticis (quanquam & hos quoque solis diaphoreticis fuisse
 persanatos, legimus) Sudorifera fortiora præpr. imperantur: vel
 quando uno ac simultaneo impetu Sudores evocantur, quos
 præstaret, repetitis eduxisse vicibus: vel denique ubi nimis diu
 continuatur Sudoriferorum usus; unde non possunt non varia
 ac quandoq; funesta excitari symptomata. Ita in facie cujusdam,
 qui theriacam crebro in usu habebat, erupisse pustulas hepaticas,
 ac si lue laborasset venerea, refert *Beckerus Phys. subt. l. 1. s. v.*
c. II. In intermittentibus præpr. diuturnis, frequentatam sudati-
 onem summe noxiam, easque sæpius ita redditas fuisse continu-
 as, observavit *Dn. Wedelius.* Vidit item, quendam quartana-
 rium

rium reportasse hoc modo purpuram incorrigibilem, simul ac corpus exponeret aëri, visendam; in alio inde dolorem capitis perpetuum; in alia puella, leipothymiam frequentem; in alio, leve luis veneræ initium passo, dum ab Empirico pluribus hebdomatibus continua sudatione urgetur, viribus exhaustis, subsecutam mortem. Idem quoque notavit *Galenus in vest. l. I. Progn.* in adolescente quodam Sudore diaphoretico languente, qui dum ab imperito Medico in balneum hypocausti ablegatur, Sudoris copia large profluente, ac exultante Medico, ac si commodum Sudoris tempus designasset, sub eodem Sudore animam quoque exsudavit. Est itaque & in sudando modus, sunt certi denique fines, quos ultra citraque nequit consistere rectum.

XXIX. Altera generalis Sudorum Classis continet Sudorem inutilem, noxium ac præternaturalem, qui a Naturæ vel irritatione vel imbecillitate vel depravatione dependet, quicque vel præsentem sanitatem destruit, vel præsentem morbum nec levat nec tollit. Breviter, qui nec confert, nec facile fertur, ex *aph. 2. s. 1.* Sed ex eodem *Hippocr. πόνον, ἢ μῆκος νέου, ἢ ὑπόστοπιασμός s. 4. aph. 36. ἢ θάνατον aph. 37.* significat. Cæterum ut in Sudoribus secundum Naturam ratione bonitatis, ita in his ratione malitiei dantur gradus. Hinc enim leguntur in Medicorum scriptis Sudores mali, pejores, pessimi. Frequenter item occurrunt specialiora horum nomina, Sudoris sc. symptomatice, diaphoretici, syncoptici, expressorii, oppressorii, resolutivi, colliquativi, detenti &c. De his itaque, qua licet brevitate, nunc acturi, ut ordine procedamus, præcipua, quæ circa Sudores ratione Substantiæ, Quantitatis ac Qualitatis, notari possunt vitia, exhibebimus.

XXX. Et primum quidem ratione Substantiæ peccat Sudor, quando insueta prorsus ac insolita Sudoris in modum, per poros Cutis exeunt, unde ipse Sudor Excrementum toto genere præter naturam audit. Sic observati sunt aliquoties *Calculi* atque *Arenule* per Sudores exiisse. Ita namque *Bartholinus, Cent. anat. I. hist. 34.* *Illustris quidam vir, Regius in Selandia Præfectus, calculo & arthritide, domesticis hospitibus sæpe obnoxius, subinde in largissimum Sudorem solvitur, quo non serum ex-*

sudat, aut sucti per poros liquores, sed, quod mireris, manipuli arenularum, quas inducta manu abstergit. Quotidianum id Nobili viro, & à Medicis saluti illius excubantibus persæpe visum &c. Simile quid J. D. Horstius in fœmina quadam illustri scorbutica sibi visum refert, cujus sæpe mammaram ac manuum cutis ita arenulis obducebatur, ut digitorum apprehendentium vestigia reliquerit. Ac in operario artis vitrariæ Sudorem in indusio copiose crystallatum observavit Dn. D. Reifelius, *Ephem. Germ. ann. VI. & VII. obs. LXVII. in schol.* Pluraque exemplis congeffit. D. D. Schneiderus l. 3. de *Catarrh. s. I. c. VII.* ubi etiam de Cl. Sperlingio narrat, ejus Sudorem conspectum læpius fuisse arenosum. Perit autem is tandem ischuria pertinacissima, quam innumeri in renibus ac ureteribus hærentes calculi induxerant. Sed & Vermes læpius Sudoris in modum per cutim prodiisse visi, unde *Sudores Verminosi* Auctoribus dicti. Eorum autem historias exhibuerunt Conrad. Redeckerus *Hist. font. Bilsfeld. citante D. Velschio. tr. de ven. medin. c. 2. p. m. 55.* ubi refert, quendam tabe confectum ab usu aquæ novissime detectæ, universo corporis ambitu innumeros vermes tanquam Sudore protrulisse, è poris pennularum anserinarum crassitie extrahendos. Item Henricus ab Heer, qui obs. 3. Sudorem cum pediculis sanguineum sibi visum testatur. Dedit etiam exemplum Sudoris verminosi Dn. C. Fr. Paullini, *Academicus Curiosus, Decurr. I. Ephem. Acad. nat. cur. ann. VI. obs. 3.* in puero quodam annorum 12. variolis correpto, cui post propinatam theriacam, præcedente intolerabili pruritu, minutissimi vermiculi albi, nigra puncta in capitibus gerentes, Sudoris in modum è poris cutaneis egrediebantur innumeri, subsecuta non longe post morte. Eandem observationem postmodum repetiit Bonnetus in *Medicina sept. coll. I. III. c. 15.* Atque aliis duobus Sudoris verminosi, in puerulis, variolis laborantibus, observati, exemplis illustravit ipse Paullini in *Breviario rer. memor. Isib. ab Ameiuxxen, Ephem. cit. Decurr. II. anno IV. annexo, obs. IV.* Quibus quidem observationibus non leve robur accedere existimat sententiæ Langii, verminosæ pullaginis in variolis & morbillis præsentiam accusantis. Quin & ipse Sanguis dilectus ille Naturæ filius, in quo retinendo tenacissima alias solet esse Natura,

19

tura, observatus est perſæpe, non obſtante integritate Cutis, e-
rupiſſe per ipſa mœnia corporis, Sudoris in modum. Qui cum
ſingulares ſubminiſtret obſervationes, operæ pretium erit, illum
penitus examinariſſe.

XXXI. Sudor Sanguineus omnis malus eſt, ait *Fiennus*
σημειολ. p. 2. c. 3. 9. 4. & Paul. Zacchias quaſt. med. leg. l. III. tit.
II. qu. III. ſcribit: *Sudor Sanguineus accidens eſt maxime con-*
ſiderationis, procul dubio ſupponens magnum morbum, terribili-
bis accidentibus concomitatum, & cum certo periculo terminatu-
rum. Quæ tamen pronunciata ſuas pati videntur limitationes.
Obſervatur enim Sudor Sanguineus eſſe aut productum artis, aut
opus Naturæ vincentis, aut laborantis & ſuccumbentis indicium.
Artis quandoque eſſe productum, fidem faciunt ea, quæ ad *Ni-*
colaum Monarden Medicum, l. 2. aromat. miles quidam *Petrus*
de Oſma ex Peru perſcripſit: noviſſe ſe ibidem loci Indum quen-
dam, Hiſpanos Indosque quovis morbo laborantes, ſucco her-
bæ cujuſdam incognitæ curantem, quo partium juncturis illinito,
coopertisque poſtmodum bene membris, purum exſudare ſan-
guinem, maximo cum ægrotantium emolumento, qui ſibi vi-
debantur ab hoc medicamento quaſi repubescere. Cæterum, an
eadem hæc herba ſit cum illa, cujuſ *Galenus c. 4. de purg. med.*
fac. mentionem fecit, (ubi prolixam recenſet hiftoriam Venefici
cujudam, qui caſu quodam in herbam inciderat, ſanguinem a-
deo per inferiora purgantem, ut qui illam aſſumerent, cum ſan-
guine vitam amitterent: qua obſervatione impuſus Galenus ignota
prius in foro Medico purgantia *αιμολυγνα* dari ſtatuit) ita, ut in-
tus data, ſanguinem evacuet, foris illinita, cruentum Sudorem
moveat, ceu ſuſpicatur *Baricellus, l. II. c. XI.* aut quænam am-
bæ fuerint, hæcenus quidem ignotum manet. In noſtro tamen
(quod præterire non libet) *Baricello*, ex Bibliotheca Celeberri-
mi quondam Practici, *Dn. D. Beza*, nobis communicato, no-
tatum ad marginem vidimus, eſſe herbam illam Verbenam (ſine
tamen mentione maris an ſceminæ) certo anni tempore collectam.
Qua tamen Auctoritate, hæcenus reperire non licuit. Naturæ
opus eſt, quando eadem gravata vel copia ſanguinis, vel irritata
acrimonia ejuſdem, accedentibus aliis cauſis, hunc excretionis
modum atque vias facilitantibus, partem ſarcinæ cum *ἰνφοεία* per

poros cutaneos expellit. Sic *Zacutus l. 3. Prax. adm. obs. 75.* in viro quodam succulento, febre sanguinea detento, Sudorem Criticum sanguineum, è toto, calidissimum, biduo sensim & cum ingenti pruritu, per totum corporis ambitum, manantem, conspexit. Ita menses ordinariè per Sudorè expulsos in Virgine quadam, vidit *Rhodius*, cui instantibus his, maculæ rubicundissimæ in toto corpore, præsertim circa mammas oboriebantur, quæ ab assumpto sudorifero penitus evanescebant, subsecuto Sudore cruento, linteamina valdè tingente. Denique laborantis ac succumbentis Naturæ indicium existit, ubi cum virium prostratione exit, nec ægrum quicquam juvat.

XXXII. Cæterum quoad causas Sanguinei Sudoris; concurrunt heic plerumque tum nimia pororum cutis laxitas, tum ipsius quoque sanguinis fluiditas major. Cum enim naturalis hujus crassities ac spissitudo obstet, quo minus per tenuia cutis cribra, transmittendis serosis tantum particulis commensurata, naturaliter exire possit, ubi contingit, hæc quidem ultra consuetam dimensionem ampliari, illam verò destrui, necessum est, per has etiam vias sanguinis excretionem sublequi. Pori autè nimis dilatantur tum à causis externis: ita à calore ambientis, seu æstu solis, & itinere oneroso, Juvenem quendam sanguineum Sudorem copiose profudisse testatur *Actuarius*. A vehementiore corporis motu in Sphæristerio sanguinem per Sudorem indusium penetrasse vidit *Scharandens l. 1. de rat. conf. sang. c. 9.* & à nimia corporis exagitatione in coitu, Sudorem cruentum notavit *D. Paulini obs. XLVII. Ephem. Acad. Nat. Cur. Decur. II. ann. VI. annex.* Tum à causis internis; ab impetuoso sc. sanguinis & spirituum ad ambitum corporis motu, velut in vehementioribus animi affectibus, Ira, Indignatione; vel à resolutio partium cutanearum tono, ut in magnis animi perturbationibus, tristitia, metu, &c. Exempla notata vid. apud *Cass. de Rejes. Elys. juc. qu. camp. quest. LXXXVI.* item apud *Schneiderum l. III. de Catarrh. s. I. c. IX.* Sanguis fluidior, & ad effluendum promptior evadere videtur tribus potissimum modis. I. Quando serescit, ceu loquitur *Aristoteles 3. hist. an. c. 19.* Quod non ita accipiendum est, quasi ipse sanguis, deposita purpura, degeneret in ferrum; ut quidem ipse videtur innuere *Aristoteles*; & rationi consenta-

sentaneum putavit *Mercurialis l. 4. V. L. c. 12.* Sed quod vitio
 præsertim digestionis primæ, idque vel ob efficientem, vel ob ma-
 teriam, ἰχὼρ ille mitis, πῆγος, cuius supra θ. 5. mentionem fe-
 cimus, in massa sanguinea abundet; unde ipse sanguis non solum
 fluxui paratissimus redditur, sed ob fibrarum etiam paucitatem,
 ut explicat *Aristoteles*, coire nequit. Eiusmodi Sanguinem sero-
 sum è Veteribus quidam appellarunt χολὴν ἐρυθρὰν, *bilem rubram*
 (ex inepto argumento, quod non conerescat, æquè ac bilis)
 ceu notavit *Hofmannus Coll. de Ichor. Galenus Sanguinem cru-*
dum vocavit, & ad diminutam hepatis actionem retulit. Unde
 affectum hunc præci vocarunt Hepaticum, & qui ita affecti, He-
 paticos. Proditque se nonnunquam dejectionibus loturæ car-
 nium recens mactarum similibus, quas in censum Dysenteriarum
 cruentarum quidam referunt. Aliquando talis sanguis etiam mingi-
 tur, ob renum debilitatem. In fœminis ubi apparet, Proflu-
 vium muliebri dicitur. Aliquando etiam Sudores sanguineos fa-
 cit, ceu præter *Aristotelem* notavit etiam *Celius Rhodiginus l. 5.*
antiqu. L. c. 2. quanquam non Medicus, eruditè tamen appro-
 bans sanguineum Sudorem, causamque referens in laxitatem con-
 stitutionis corporis, & sanguinem valdè humidum, aquosumve,
 ex insiti caloris imbecillitate. Item *Rondeletius l. de dign. morb.*
c. 11. historiam referens Studiosi, qui ab omnibus corporis par-
 tibus sanguinem serosum resudabat, ob venarum raritatem &
 osculorum laxitatem, sanguinisque tenuitatem. *Matthæus de Gra-*
di p. I. Pr. c. 35. mentionem faciens Monialis cuiusdam, cui
 non ex humorum abundantia, nec à causa aliqua primitiva, sed
 ob solam sanguinis cruditatem, aquositatem & laxum corporis
 habitum, emanabat undique sanguis, per os, per nares, per
 pudenda, per habitum corporis, & per omnia ferè emunctoria,
 tanta in quantitate, ut ad 18. lb. ascenderet. *Fernelius l. VI. πα-*
θολ. c. IV. Marcellus Donatus l. 1. hist. mir. c. 2. Baricoilus l. 11.
de hydron. nat. c. 11. ac plurimi alij. II. Quando Sanguis acrimo-
 niam vel salinam vel biliosam contrahit; unde fit, ut magis ra-
 rescat, exspumescat atque exundet. Nam vel culinario exemplo
 notum est, calore majori ollæ milites exsuperare quidem aquam
 simplicem, magis verò salinam, ut quando pisces elixantur; ma-
 ximè omnium pinguis oleosa sulphurea, ut in parandis Em-
 plastris

plastris ac Unguentis, in præparatione Balsami Sulphuris ad oculum patet, quatenus viscedo Sulphuris hoc pacto in infinitas bul-
lulas exspumescit; qua duplici mechanica ebullitionem sanguinis
& efferationem majorem non parum illustrat *Dn. Wedelius*. Sal-
sedinis ejusmodi exemplum occurrit præpr. in Scorbuticis, qui
uti vomitu sanguinis aliisque hæmorrhagiis quam maximè sunt
obnoxii, ita & in specie Sudoribus Sanguineis patent; unde &
his perquam familiare esse, quod, quoties sudant, levi etiam
de causa, indusium sub alis sanguineo colore tingant, *Bartholi-
nus de Cruc. Christi Hyp. 4.* memorat. Biliose rarefactionis
exempla in febribus visuntur tum primariis tum comitatis. Fre-
quentissimæ certè in febribus fiunt alias hæmorrhagiæ etiam in
non plethoricis, quatenus Sanguis & ipse biliosus, tum magis
exspumescit intento illo calore, & sal volatile peregrinum jun-
ctum, rarefactionem maximè præstans, concurrat. In tali au-
tem statu ad ambitum etiam corporis effervescente sæpius sangui-
nem, præter allegatam ex *Zacuto Critici Sudoris cruenti histo-
riam*, variolæ docent & morbilli, aliaque corporis exanthe-
mata, imò phlegmone, erysipelas phlegmonodes, aliaque hujus ge-
neris, quibus pateret exitus, nisi cuticulæ densioris remora ob-
staret. III. Quando ob malignam aliquam ac venenatam qualita-
tem, tota massa sanguinea attenuatur, colliquatur ac corrumpitur,
ejusque naturalis consistentia atque glutinositas penitus destrui-
tur, ita quidem, ut extractus coire amplius ac condensari nequeat,
quod quidem pessimæ corruptionis ac summæ putredinis signum
habetur. Fibrositatem sanguinis hoc in casu destrui, ipsasque ejus fi-
bras putrescere, rectè dixerunt, Veteres. Fibras enim inesse sangui-
ni, occasionem coalitioni præbentes, docuit *Hippocrates l. de
Carn. s. πρὸς ἀρχὴν de princ.* item *Aristoteles l. 2. part. an. c. 4.*
ubi ait: *sublatis è sanguine fibris, non spissatur, si non tollantur,
spissatur;* quem *Aristotelis* locum repetit, & prolixius exposuit
Galenus l. quod anim. mor. sequ. temp. corp. c. 7. Quin istas adeò
necessarias esse sanguini, existimavit *Spigelius de Hum. C. F. l. 12.*
ut inter partes sanguinem constituentes retulerit, dicens: *Sani
hominis sanguis tribus tantum partibus constat, sero sc. aqueo, ru-
bro liquore, & fibris sanguineis.* Et quamvis fibræ hæ non actu
sed

sed potentia tantum sanguini inesse multis videantur, quippe aut frigore demum concretescentes, aut arte parandæ; iisdem tamen egregie favent ea, quæ de contextura sanguinis fibrosa, oculatissimus *Malpighius tr. de Polyp. cord.* adducit. Hac itaque per morbos venenatos, aut per aliam quandam deleteriam ac septicam qualitatem destructa, uti alias observatum est, sanguinem inde adeò fluxilem redditum, ut secta vena, aut scarificata cute, nullo amplius artificio, ne cauterio quidem, sisti potuerit, quin totus fere elaberetur, ceu visum sibi aliquando in peste refert *Zacutus l. 3. prax. adm. obs. 42.* & in variolis cum febre petechiali epidemice grassantibus aliquoties se observasse testatur *G. de Reies, Elys. inc. qu. camp. qu. LXXXVI.* Ita nec improbable est, huic causæ debuisse suam originem, accedentibus præsertim aliis etiam *ὀρυσμὸς* incitabilis, tum Sudores illos cruentos in peste observatos & descriptos *Georg. Agricola l. 2. de Peste, item Zacuto, l. X. obs. 40.* tum stupendum ac irremediabilem illum Sanguinis Cataclysmum, quem, reteratis omnibus ejusdem ostiis, tam patentioribus ac ordinariis magis, quam ipsis etiam poris cutaneis, inflictum Hæmorrhoi Serpentis morfu vulnus subsequi, *Nicander, Dioscorides, Ulysses Aldrovandus, &c.* testantur. Quod idem etiam de morfu certæ cujusdam Anguium bicaudatorum speciei, ex Vermibus, in *Quintensi Regione, cælo sereno nonnunquam in ipso aëre exclusis, inque terram lapsis, ortæ, Athanasius Kircherus ex Annalibus Americanis Societatis suæ, in Scrutin. Pest. s. III. c. III. refert.*

XXXIII. *Ratione Quantitatis* Sudor peccat, quando vel copiosius excernitur, quam facile fertur, unde nimius vocatur; vel ubi parcius fluit, quam confert, unde paucus; vel quando indebite ac præter rationem retinetur. Nimius Sudor, vel copia vel assiduitate vel utraque molestus, norante *Willisio, Pharm. Rat. s. V. c. 3.* in triplici constitutus differentia observatur: vel enim I. Per se incipit, & propriis suis ex causis affligit, absq; alio quodam affectu manifesto præsentem, vel prægresso, cujus vel comes vel effectus existat. Ejusmodi Sudoris immodici exemplum in virgine quadam septem amplius annos durantis, post convenientissima etiam remedia adhibita, refert *Tulpius l. 3. obs. med. c. XLII.* Similemque de illustri quadam fœmina, historiam recen-

E

set

set *Dn. Willis, l. c.* adeò stupendum & continuum passâ Sudorem, ut singulis noctibus meri Sudoris plures libras in pelvim, femoribus suppositam exstillarit. Vel II. Prægressi alicujus morbi effectus & soboles existit, uti cum febribus diuturnis succedit: Observarunt enim *Willis, Sydenham,* alique, in illis, quos febres diutius macerarunt, incendia febrilia in Sudores copiosos, noctu potissimum & cum virium languore affligentes, ac interdum non minus, quam ipse est morbus, quem sequuntur, infestos, sæpissime terminari; quod exemplo juvenis cujusdam post solutam quartanam decimestrem, copiosos Sudores nocturnos, cum extrema virium imbecillitate & macie perpeffi, confirmat *Willisus*: Vel III. Morbi alicujus præsentis symptoma & comes existit. Visuntur autem sæpissime copiosi ejusmodi Sudores præpr. 1. in Scorbuticis, Quartanariis, Hypochondriacis ac Lienosis, qui alias quoque crebris eructationibus, aut expuitionibus, aut mictionibus exercentur; Hos autem à copia humoris serosi dudum notavit *Hippocrates. 2.* in Phthisicis, quibus quidem symptoma hoc adeò familiare esse solet, ut sæpè simul ac oculos claudant, labantur in Sudorem, imò non raro observati sint media etiam hyeme, simplici stragulo operti, profuse sudasse, frigente licet triclinio. 3. In Febribus sudorosis dictis, quæ cum Sudore incipiunt, & cum Sudore finiuntur. Has Græci appellant *ιδρώδεις, νοσιώδεις ἢ ἐλώδεις* i. e. *Palustres*, ἀπὸ τῆ ἐλεῖθ ἢ ἐλώδεις, *palude*, ob continuum sc. Sudoris madorem: Quibus quam maxime affines sunt febres tum *πεμφιγώδεις*, tum *τυφώδεις*, seu fumidæ, halituosæ, ac vaporosæ dictæ (ubi sc. calor tam fortiter agit in serum, ut non tam sudent quam fument ægri, defatigatorum instar equorum) quamvis de his vocibus multa controvertantur, quæ huc non pertinent. Sunt hæ omnes continuæ, de acutarum sorte, utpl. symptomaticæ, & aliquam viscerum inflammationem sequentes. 4. In Febribus κατ' ἐξοχήν Colliquativis dictis, seu *πυρετοῖς συντήκωσι*, seu illæ sint hæcticæ, seu ardentis, seu malignæ, quarum perpetuum signum quidam, ex *Galeno*, volunt esse colliquationem, licet non valde urant. In his autem non amplius serosæ tantum humiditates excrementitiæ per Sudores exeunt; sed tam in ipsa massa sanguinea, succus nutritivus chylosus, quam in partibus solidis,

roru-

rorulentæ humiditates, ipsarum poris impactæ, seu gluten istud, quod tertium humorem secundarium vocant, quodque tomenti instar, illarum staminibus adhærescit atque intertextitur, ut & ipsa partium pinguedo dissolvitur, funditur ac liquefcit: quodque sic colliquatum est, uti sæpissime per diarrhœas, ac urinæ fluxus colliquativos, nonnunquam etiam per salivationem, ita quandoque per Sudores profunditur. Unde Sudores Colliquativi, (qui alias quoque Diaphoretici dicuntur, quamvis nonnulli hos cum Syncopis minus accuratè confundant) ad crassos à *Barricello* relati, nonnunquam glutinosi ac viscosi, sæpe pingues ac oleosi, sæpius fœtidi, cum facie Hippocratica, extenuatione corporis, & insigni virium languore apparent.

XXXIV. In censu Causarum Sudoris nimii occurrit I. Cutis textura rarior, & nimia glandularum pororumque seu tubulorum excretoriorum laxitas. Ea autem autem vel congenita est, velut in puella illa *Tulpij*, cui, ob Sudores prægnanti matri crebrius motos, à primo ortu pervia ac patula erant cutis spiracula & Sudoris cribra: vel acquisita, partim per consuetudinem, secundum varium rerum non naturalium usum, post diætam Sudorificam diu continuatam; unde pori cutis per longum tempus extensi & patefacti, diu postea dehiscunt & fere semper apertiores manent; partim per ægritudinis p. n. variam alterationem, laxatumque fibrosorum cutis staminum tonum, idque vel vi ac diuturnitate morbi, vel ob spirituum animalium in partibus præsertim exterioribus defectum, ut in *Leipothymia* ac *Syncope*, vel ob subtilem admodum ac raram eorundem texturam, qualis præsertim occurrit in *Phthisicis*, hinc cum facile dissipabiles existant iidem (minimis enim motibus defatigantur tales ægri) & sub somni præsertim quiete, contractiores magis illorum radii, minus extremas animent partes, simulac in somnum, facile quoque in Sudorem labuntur. II. Excrementorum serosorum in massa sanguinea apparatus. Redundant autem vel i. ob copiam humiditatis in assumptis; inter quæ numeramus tum Aërem, cuius præhumida & austrina constitutio copiosiori Sudori præbet materiam; docente id ipsum *Hippocrate* s. 3. aph. 6. cum aestas sit similis veri, Sudores in febribus multos expectare oportet: & repetente *Galeno*, *Comm. in prog. Hippocratis*, his verbis: Per

estus squalidos & siccos, febres fere sine Sudore eveniunt, per im-
bres verò longe magis sudorulenta fiunt. Ita austrinis his flatibus,
pluviarum Pincernis, totam illius anni æstatem, quo Sudoris An-
glici contagio Germaniam afflixit, maduisse, A uectores testantur,
Tum copiosorem victus rationem; de qua olim Hippocrates:
Sudor multus per somnum factus, copiosiore victu, corpus onerari,
indicat. Vel 2. ob parciorem Seri profusionem in reliquis excre-
tis, unde redundans in massam sanguineam, & laxius eidem co-
hærens, facile in glandulis subcutaneis ab eadem secedit. Sic à
suppressa derepente urina per calculum Renum C. Pifo Sudorem
conspexit uvidum, fœtore intolerabilem, per 10. dies fluentem.
Obs. 126. Et Salmuth, ob similem suppressionem, Sudorem
urinaceum copiosum, C. 2. obs. 82. Imò, quod rarius, loco or-
dinarii fluxus menstrui, Sudorẽ menstruũ periodicum, sine febre,
3. aut 4. dies durantem, Bened. Sylvaticus C. II. obs. 95. & ex eo
Rhodius C. III. obs. 74. Vel 3. ob peculiarem massæ sanguinæ
dyscrasiam, quæ consistit vel in cruditate aquosa, ob defectum
sulphuris ac caloris sufficientis; qualis accusanda videtur in iis,
qui febres diurnas perpeffi, aut diæta mali succi usi; hi enim
levi de causa in Sudores aguntur, non secus ac jumenta, gra-
mine aut fœno recenti vescentia, à labore quovis plurimum su-
dant, & cito oblanguescunt: Vel in cruditate acida aut falsugi-
nea, quales præcipuè occurrunt tum in Phtisicis, tum in Scor-
buticis; ob has enim sanguis, non secus ac lac dum acescit,
continuo funditur, inque serositates præcipitatur; aut succus
nutritius chylosus, recens in massam sanguineam illatus, propter
hujus dyscrasiam & illius impuritates, eidem non rite assimi-
latur, unde à sanguine rejectus, sicubi inveniatur poros patentes,
per has potius quam per alias excretionum vias foras amandatur.
 III. *Causarum moventium impetus; earumque tam externarum,*
quorum pertinent continuati motus, diuturnior mora in calido
ambiente, nimius medicamentorum Sudoriferorum usus: quam
internarum; ubi occurrunt tum Calor vehemens, urens, πῦρ
Hippocrati dictus, ab insigni humorum putredine s. fermenta-
tione oriundus; tum ipsius quoque Sanguinis acrioris, ferocius
partes alluentis, impetus. Illius ignea vi, humidum & excre-
mentitium & alimentarium, pinguedo item corporis solvitur &
liqua-

liquatur; hujus vero continuo rapidissimoque per circulationem motu, partes balsamicæ roridæ, glutinosæ, solidarum poris im-
 pactæ, abraduntur ac divelluntur, redeuntque ad Cor sanguini
 partim per venas, partim per lymphatica vasa commixtæ, cumque
 eodem rursus per arterias ad glandulas ambitus delatæ,
 una cum seroso excremento per Sudores ejiciuntur. Tanto au-
 tem validius vires suas exserit uterque, quanto ipse succus nu-
 tritius texturæ rarioris & subtilioris, hinc facilius resolubilis &
 attenuabilis existit. Exemplum si expetas, dabit illud caro a-
 prugna, cui quod inter assandum decedit, parum omnino aut
 nihil est, plurimum vero Suis domesticæ carni, eoque magis,
 quo plus adipe & carne abundat, ut loquitur *Gorraus in desin.*
Med. p. 319. In morbis vero malignis & pestilentialibus, ubi
 calor & motus sanguinis non semper adeo vehemens est, in scenam
 vocanda videtur peculiaris quædam acrimonia septica & quasi
 caustica fermenti maligni penetrans, dissolvens & colliquans
 humores: Qualis resolutio ac putredo massæ sanguinæ, ab au-
 ra quadam maligna ac venenosa infectæ, præprimis e-
 videns fuit in dira illa ac pestifera lue, cui à loco natali & præ-
 cipuo suo symptomate, *Sudoris Anglici* nomen hæsit, alias et-
 iam *ἰδρῶν ἄσπετον*, *febris sudatoria*, *ἰδρῶν ἄσπετον*, *morbis sudaticus*,
 nominata. Quaque facultate resolvendi, fundendi, inque Sudo-
 res ciendi Massam sanguineam, instructum quoque esse Hy-
 drum, quem & Chelydrum vocant, certum serpentis genus, *Plinius*
 atque *Aldrovandus*, referente *Athanasio Kircher* *Scrutin.*
pest. s. 3. c. 3. testantur.

XXXV. Per *Paucum Sudorem* heic intelligimus illum
 quem *Hippocrates* in suis monumentis passim, *ἰδρῶν ἄσπετον*, i. e.
 ut vertunt Interpretes, *Consudationem*, *Desudatiunculam*, s. *ma-*
dorem appellat; seu is ex universo corpore exeat, seu in quibus-
 dam tantum corporis partibus, præsertim in capite, circa fron-
 tem, jugulum, claviculas ac thoracem, nullo etiam in his par-
 tibus existente affectu, nunc calidus, nunc frigidus, spectetur.
 Utroque enim hoc modo ac promiscue vocabulo *ἰδρῶν ἄσπετον*
 usum esse *Hippocratem*, ex *Galeno* prolixè ostendit *Foesius in*
Oecon. Hippocr. Observantur autem ejusmodi *ἰδρῶν ἄσπετον* variis
 in affectibus, tam mitioribus, quam vehementioribus. Ubi-
 cunque tamen acciderint, suspectas pronuntiat *Hollerius*; quan-

quam ex morbi idea ac natura nunc peiores nunc minus æsti-
 mentur. Aut enim in morbis mitioribus, & qui acuti non
 sunt, copiam humorum, crassorum & crudorum, vel in toto vel
 in partibus, obstructosque meatus indicant, ac propterea morbi
 longitudinem præfagiunt. Aut in morbis præpr. acutis, oppres-
 sam & succumbentem materiæ morbificæ Naturam denotant,
 quæ nititur quidem onus sibi molestum excutere, conatu tamen
 impari; quæ movet, sed non promovere potis est. Aut deni-
 que summi virium languoris ac resoluti partium toni præbent
 indicium, qua in causa plerumque frigidi apparent, ac specialiori
 nomine *syncopales, syncoptici, ac morticini* nominantur; visuntur-
 que in syncopizantibus pariter ac morti vicinis, in ingentibus i-
 tem cruciatibus doloribus ac inflammationibus internis, in ma-
 gnis evacuationibus tum sanguinis tum aliorum humorum, ut in
 dysenteriis, diarrhæis, lienteris, nimis aquarum in hydropicis, puris
 in Empyicis fluxibus, in ictibus ac morsibus venenosorum anima-
 lium &c. Ejusmodi autem Sudores *Helmontius tr. de lat. hum. neg.*
 non tam laticem s. serum, in sui natura, quam rorem alimentarium
 resolutum vult esse, cui mors imperat: argumento, quod ha-
 bitus corporis statim subsidat. Vero tamen similis videtur, su-
 bitaneam istam habitus externi subsidentiam non tam à sensibili
 hac evacuatione, quippe pauca, quam à deficiente spirituum
 influorum vi elastica, fibras & stamina partium in debito tono
 detinente, non secus atque ipsos illos Sudores, oriri. Hac e-
 nim quacunque de causa cessante, necessum est, non tantum
 partes molles, præsertim faciei, collabi, nasum acuminari, tem-
 pora excavari, oculorum orbitas profundiores apparere; sed ipsum
 quoque partium tonum plurimum laxari, porosque omnes aperti-
 ores fieri; unde serum & ipsum à reliquo sanguine tunc magis
 laxatum, debiliusque per arterias impulsum, quam ut pars ejus
 circulationis altera per venas retrograda, competenter continua-
 ri queat, facile per patulos glandularum ac cutis poros elabatur.
 Sub specie autem madoris frigidi exit, tum quod calor nec per
 fermentationem debiliorem sufficienter eliciatur, nec per motum
 progressivum languidiorem sufficienter ad cutim propellatur.
 Imo non improbabile multis videtur, in tali casu & sub extre-
 mo mortis articulo, fatiscentibus viribus & elatere vitali, sub-
 sidente sanguinis mole & collabascantibus partibus omnibus,
 Sudo-

Sudorem non per habitum corporis tantum, sed per viscerum quoque interiorum vasa ac tunicas elabi; cujus rei documentum forte præbere posset aqua in pericardio collecta, quippe quæ suam scaturiginem violentæ ejusmodi transudationi aut congestioni seri sub morbo aut morte, debere videtur.

XXXVI. *Sudor Retentus* dicitur duobus modis. I. quando ubi cum *εὐποπία* fluit aut fluxurus est, à causis externis tum meatus constringentibus, tum humores condensantibus, consilio vel casu, cum noxa supprimitur. Id quod fit vel in vacuationibus per Sudores Criticis, in morbis tam benignis, quam malignis; vel in iis, quibus alias in latitudine sanitatis constitutis, magno cum commodo ac levamine excerni solebat. Ita nonnullis familiares esse solent Sudores post peractam coctionem matutini suavissimi, ab innumeris malis caput vindicantes. In nonnullis Natura, stato tempore, excretionem per Sudores molitur; cujusmodi Sudorum Periodicorum exempla leguntur apud *Zacutum l. III. περὶ adm. obs. LXXIII.* Ubi mentio fit Juvenis cujusdam, qui per multos annos verno tempore, patentibus poris, toto die, vel etiam sine exercitio & motu, Sudorem ferventissimum excernebat, qua evacuatione sanus & alacris per reliquum annum pancreaticè valebat. Item apud *Bartholinum Act. Hafn. T. I. h. XLIV.* qui duarum sceminarum spleneticarum meminit, quibus Sudores copiosi prodibant, quoties mensium fluxus vel aderat vel instabat. Quod quidem tanto rarius est, quanto frequentius alias in ore Medicorum, ac quasi Regula communis: Menses vel impediri vel supprimi oborto Sudore; vehiculo quippe per Sudorem sublato, sanguinis fluxum sisti. Adeo nihil est in Medicina tam perpetuum, quin pro personarum temperamentorumque diversitate variet. Hi itaque Sudores præter rationem suppressi, varios affectus ac lernam malorum excitare solent. In ambitu enim corporis subsistentes, variæ Cutis vitia, pruritus, scabiem, *ιδρωα*, varos, lenticulas; horrores item ac anasarcam efficiunt; vel in massam sanguineam repulsi, cephalalgiam, apoplexiam, paralyin, lethargum, comam, catarrhos, tussim, asthma, palpitationem cordis, nauseam (de qua in specie *Fr. Bayle probl. med. phys. LXXIX.*) colicam, hydropem, arthritidem, scirrhos & plurimos alios affectus

fectus inducunt, quos *Car. Piso de morb. seros.* passim recenset. Exemplo poterit esse juvenis ille *Zacuti*, de quo modo, qui tandem Sudoris hujus pertæsus, dum adventantis imperum Sudoris, frigidissimo balneo, reprimere conatur, veluti gelatus, repente obrigit, noctuque suborta angustia, palpitatione cordis correptus, intra paucas horas decessit. *Conf. Ephem. Acad. Nat. Cur. Decur. II. ann. II. obs. LXXVI.*

XXXVII. II. Quando in statu morbofo, ubi excretus prodesse posset, nullus, ne per medicamenta quidem, composito etiam ad sudandum ægro, Sudor observatur. Arguit autem hic defectus Sudorum vel Defectum Serii in massa sanguinea; quod deficit, vel ob defectum humiditatis in assumptis, vel ob nimiam profusionem in excretis, vel ob congestionem & accumulationem ejusdem extra massam sanguineam, alienis in locis. II. Nimiam crassitiem, lentorem, & visciditatem serii; ratione cuius per tenues cutis poros evacuari nequit, sed organum Sudoris tum secretorium tum excretorium inviscat & obstruit. Provenit utpl. à calore & siccitate, aliquando à solo defectu serii, vel III. Arctiorem cum sanguine connexionem aut cohæsiorem serii, quam ut à Natura, vel sibi relicta, vel diaphoreticis stimulara, ab eodem separari possit. Hanc à certo quodam contextente fermento febrili acido probabiliter deducunt Recentiores. Acidum certe in ejusmodi morbis præcipue peccare, præter alios, multis rationibus ac phænomenis probare satagit *D. Ettmüllerus* passim. Acido autem hanc cohæsiorem deberi, experimentum illustrat illud, quo oleosa per spiritum nitri acidum in pinguedinis consistentiam coagulari videmus, dum alcalia econtra & saccharum, butyri debitam coactionem penitus imminuunt. Occurrit ejusmodi massæ sanguinæ constitutio præpr. in febribus continuis ardentibus & malignis, in quibus sæpissime observant Medici, æstuante maxime corpore, ægro ipso copiosius bibente, stragulis etiam cooperto, nullum Sudorem ne per Sudorifera quidem, elici posse, cute semper arida & squalida existente, ægroque ipso alias in statu naturali facillime sudante: unde in his casibus terminatio etiam citius per mortem, quam judicatio ac solutio morbi per Sudorem contingit; ceu jam olim id docuit & exemplis etiam probatū dedit *Hippocrates tum in coac. prænot. tum observo*

Epidem. l. 3. f. 1. agr. 2. & passim. Vel IV. Malam viscerum constitutionem, quam imprimis exposuit Fernelius l. IV. de febr. c. X. ubi ait: Illud præterea observari velim, eum, cui jecur aut lien atate morbove inaruit, vel magna obstructione, vel scirrho obduruit, ut in hydrope, in ictero, aut in cachexia, nulla vi eum posse, ne per febres quidem, in Sudores induci: eum vero, cui jecur atque lien calore humoreque naturali abundant, quavis ex causa Sudore diffuere. Idem testatur Celeberr. Dn. Wepferus in epist. quadam ad D. Henr. Pauli, hujus Anatomes anatom. Bilsianæ annexa, p. m. 98. Nimirum aut impedita est Lymphæ in glandulosis his visceribus, ac præsertim hepate, secretio, aut vasorum lymphaticorum adest obstructio, quæ dum impedit consuetum humoris hujus com meatum, in culpa est, ut ad glandulas vel ad alias corporis partes, unde processit, retrocedere coactus, eas multis modis, ac potissimum tumore ac induratione infestet: denegato autem ita liberiori lymphæ in massam sanguineam ita ac reditu, ipsam quoque inhiberi necesse est, aut saltem difficiliorem reddi Sudoris excretionem. Vel denique V. Aridiorem ac densiorem cutim, arctioremque justo glandularum ac pororum cutaneorum stricturam; quæ itidem vel congenita est, vel acquisita, idque vel ex vario rerum non naturalium usu, vel per morbosam constitutionem internam. Ejusmodi pororum constrictio præpr. occurrit in febribus modo memoratis acutis ac malignis, Sudoris eruptionem, non minus, quam peculiaris illa sanguinis dispositio, cujus mentionem fecimus, impediens, Urgentibus enim tum symptomatibus quibusvis, non potest non per consensu affecta ac corrugata cutis claudere poros, & obturare Sudoris fontes. Inter urgentia autem illa symptomata, quorum occasione Sudoris occluduntur portæ, D. Ettmüllerus ea præcipue attendere jubet, quæ Præcordia occupant, h. e. illam abdominis partem, quæ extrinsecus quidem regione epigastrica, circumscribitur, intrinsecus vero stomachum imprimis complectitur, prout ex Celsi mente l. 2. c. 3. hæc vox hodie fere accipi solet: quamvis Fernelius l. c. præcordiorum nomine, ventriculum, diaphragma, jecoris cava, lienem, pancreas, mesenterium & omentum simul complectatur. His enim in morbis istis fermento febrili maligno obsessis, uti

F

anxie-

anxietates ægris ipsis non explicabiles, inquietudines, agrypniæ excitantur, aut ipsa diversimode afficiuntur præcordia, ita habitus quoque corporis cutaneus per consensum arctius contrahitur, & ad Sudoris transmissionem minus idoneus redditur. Arctissimum autem hunc Præcordiorum cum habitu cutaneo consensum, *Fernelius l.c.* elegantissime exposuit,

XXXVIII. Super sunt vitia Sudorum, in sensilibus eorundem qualitatibus, *colore, odore ac sapore*, mutatis, paucis percurrentibus. *Colores* in Sudoribus alieni vel oriuntur ab assumptis, de quibus *θ. 7. & 8.* actum, vel à variis humoribus & vitiosis succis in corpore ac massa sanguinea stabulantibus; ad quorum tincturas recipiendas serum, ex se pene coloris expers, aptissimum existit. In specie redundantis in massam sanguineam, degenerisque bilis permixtæ indicium præbent *Sudor Luteus*, Regio morbo laborantibus familiaris: *Croceus* aliquando in viro robusto, febre ardente laborante visus *Hildano Cent VI. obs. LXXVII. Cæruleus*, qualem in Epileptico quodam, quoties Paroxysmus aderat, è dextro hypochondrio erumpentem observavit *D. Dolens, Ephem. Germ. ann. VI. & VII. obs. LXVI. Viridis*, notatus *Borello C. 2. obs. 56*: alias etiam veneni assumpti suspicionem movens. *Ruber* ab admisto sanguine talis. *Atrum* cum *Marcellus Donatus l. 1. hist. mir. 2.* nec à se, nec ab aliis observatum meminisset, experientiæ defectum ratione ostenturus, notat, nigrum & crassum s. melancholicum istum succum, usque adeo extenuari non posse, ut per tenuia ista seri et bella excernatur. Refragatur tamen huic sententiæ *Baricellus l. 2. c. 2. de hydron nat.* possibilemque ea ratione statuit, si crassus iste succus ab alio seroso fluido diluatur. Atque hunc experientia firmat. Sudorem enim atramenti instar nigerrimum, copiosissimum, salutarem tamen, in viro quodam melancholico vidit *Zacutus Prax. adm. C. III. obs. 76.* Talem etiam atrii coloris in *relatione histor. de pest. Londin* anno 1671 grassante sibi observatum asserit *Hodgesius*. Sed et *Borrichius in act. Hafn. T. 1. obs. 70.* In Phthifica quadam jam prognosticis relicta, notavit Sudores nigerrimos, copiosos, matutinos, criticos. Causam addit pro more elegantissimam: Dilutiorem sanguinis partem à nimio acido (quod in corpore tabido deesse non potuit) in nigrorem versam inter sudandum evapo-

evaporasse. Confirmat hæc egregie *obs. D. Langelotti Ephem. Acad. Nat. Cur. ann. VI. & VII. obs. 10.* de viro quodam illustri, paralyti scorbutica laborante, qui ab assumpto ☉ diaph. ☽ in Laconico, Sudorem exsudavit copiosissimum, adeo nigrum, ut atramentum referret scriptorium, & omnino acidam quandam auram spirantem. Unde liquet, atrum istum colorem non semper ab amurca lienis, aut bile adusta, aut sanguine retorrido & in nigrorem excocto, esse deducendum. Acido autem hoc commode tribui posse, tum atramenti confectura, tum ipsa bilis cum spiritu vitrioli digestio, tum etiam ab aceto, sanguini animalis calenti infuso, mixtura exurgens atrata, persuadere videntur.

XXXIX. Quoad odores peregrinos; Sudores foetidi atque olidi, vel assumptorum graveolentiam spirant; velut in Athleta illo Thebano, qui caprina carne delectatus, tam graveolentem corpore suo emittebat Sudorem, ut Caper appellaretur. Ita insignes vini Potores acidum ingrati odoris & plerumque foetidum olent; quemadmodum & homines, qui cæpis diu & abunde nutriuntur, vapores, qui referunt cæpas, non modo ex ore, sed etiam ex universo habitu emittunt. Aut ordinarie & in latitudine sanitatis, locis magis conclusis, minus patulis, minusve perspirabilibus, in pedibus, ac præpr. sub alis, notantur, hircinum foetorem, in adultis ac pubertatis annos egressis, referentes. Copiosissimæ enim ibidem sunt glandulæ, continuam supeditantes materiam, quæ cum ob loci conditionem, pilorumque proventum libere exhalare nequeat, collecta ac putrefacta foetorem istum exhalat. Non desunt tamen, qui hircosi hujus foetoris præsentiam tam in maribus quam in fœminis, pro præcipuo prostratæ pudicitæ ac amissæ virginitatis signo venditant, (quos inter est *Hieron. Montuus p. 2. med. c. de caus. foet. ubi quærit, cur pueri & puella virgines non foeteant ante coitum, sed statim cum coierint, foetere incipiant?* itemque *Casp. à Reies Elys juc. qu. camp. qu. 38.*) illumque à seminis commotione ac exhalatione deducunt: quod cum antea in suis vasis quietum maneret, venere agitato, vapores suos, per omnes corporis vias ac meatus diffundat, qui per poros una cum reliquis excrementis transpirantes, iisdem ex propria sui natura, hircosum illum odorem

dorem affricent. Quorum tamen opinio nullo prorsus fundamento nititur. Aut denique extraordinariè & in statu p. n. ex toto corpore emittuntur, & vel à suppressis per alias vias (v.g. urinarias *vid. supr. 9.34.*) excernendis, perque has excretis oriuntur, vel cacochymia, aut putredinis, aut colliquationis internæ indicia præbent. *Suaveolentem* quod attinet *Sudorem* (ut hoc obiter addamus) insignis est controversia, an semper sit extraneus, an verò ex propria interdum subjecti natura, & perfectissima corporis dispositione possit oriri? Hoc posterius quamvis nonnulli defendant, in exemplum adducentes *Sudorem Alexandri M. odoriferum ac redolentem*, de quo *Plutarchus*: atque id etiam probandum suscepit *Fortunius Licetus*, de *his qui diu sine alimento vivunt*, l. 4. c. 8. Existimaverim tamen in corpore humano quantumcunque perfectissima sanitate ac *εὐνεγοία* fruatur, *Sudorem suaveolentem*, nisi ab assumptis fragrantibus, non dari, quod *Aristoteles* etiam sensisse videtur 13. *Probl. 4.* dicens: *Nullum animal jucundum de se mittere odorem, excepta Panthera.* Sed hæc omnia forte intelligenda esse, de odore quodam corpori humano conveniente; qui tamen simpliciter suavis odor dici nequeat. Unde quod de *Alexandri M. Sudore* referunt, aut ab assumptis talibus, aut ab adulatoribus ejusdem profectum videtur.

XL. Nec minus *Sapores* in *Sudoribus* à naturali, qui modice falsus esse debet, varie deflectunt. Sic sæpius observati sunt in *Scorbuto* ac *arthritide vaga scorbutica Sudores salissimi*, copiose erumpentes, dolorem non minimum insignemque pruritum excitasse. *Sudorem acerrimum* in *Epileptico* quodam vidit *Willisus*, cui tanta vis inerat corrosiva, ut instar aqua fortis, linteamina, ni statim abluerentur, citò corroderet. *Acidi Sudores* ex cruditate elevati acida, in senibus, & *hypochondriacis spleneticis, Phthisicis* item, frequentissimi. *Amari*, biliosorum humorum in massa sanguinea stabulantium indicia præbent. *Dulces* denique *Sudores* in febribus ardentibus quandoque excerni, uti non videtur à *Dávalov*, (nam & *urinarum* in diabetis quibusdam dulcissimarum ac mellitarum meminit *Willisus. Pharm. Rat. s. V. c. III*) ita non possumus acquiescere in causa dulcedinis hujus, quam dedit doctissimus *Mercurialis Pisan. præl. in Progn. Hipp. p. m. 629. sc.* quod in febre acuta humor saltus excoqua-

coquatur nimis, atque ita dulcescit, perinde ac aquam marinam excoctam ad tertias dulcem fieri voluit *Cassius probl. 34.* Quod idem videtur asserere *Galenus, 4. de simpl. med. fac.* ubi ait: materiam dulcem, si multum excoquatur, dulcem fieri, & contra salsam, si mediocriter coquatur, dulcem: *Experientia* enim hæc non respondent. Quin potius verosimile videtur, Saporem istum dulcem non aliunde oriri, quam quod spiculis salinis in sero dissolutis, particulæ sulphuræ, oleosæ, balsamicæ, gustus organum blande demulcentes, ex colliquatione partium solidarum delibatæ, accrescant. Ab harum enim combinatione dulcedinem oriri, vel solum saccharum, concretum sulphureo salinum, abundè testatur.

XLI. Labet tandem huic *Sudorum p. n.* Classi paucis annectere *Mortuorum sudantium tam serum quam sanguinem* historias, quanquam pauca admodum exempla occurrant. Inprimis autem historiam memorabilem retulit *D. Ledelius Ephem. Acad. Nat. Cur. ann. III. obs. LXXXII.* de Pastore quodam, à prima juvena melancholia hypochondriaca infestato, qui cum aliquando ardente Syrio, Paroxysmo melancholico vehementissime correptus, cum vigiliis & Sudore continuo copiosissimo, viq; mali tandem mortuus esset, observatus fuit Sudor post mortem etiam ex ejus cadavere copiosissime erumpens, & ad quartum usque diem sine intermissione è toto corpore fluens, usque dum clauderetur urna. Aliud exemplum *Sudoris* post mortem retulit *D. Frommannus Ephem. cit. ann. VI. & VII. obs. CLXXXV.* visi in puerulo quodam statim ab ipsa morte toto rigido, cujus facies tertio post mortem die, cum ad Cæmeterium deferretur cadaver, terræ mandandum, creberrimis *Sudoris* guttulis referta visa fuit. Et allegatus supra *D. Paullini Ephem. Germ. Decur. II. ann. VI. obs.* mentionem facit Rustici cujusdam malæ vitæ; qui cum diu lecto affixus, ac tandem miserrimè mortuus esset, erupisse subito foetidum è Cadavere Sudorem in quo quam plurimos pediculos albicantes notarint Domestici. Quoad *Cruoris exsudati* exempla; Refert idem *Paullini, l. c.* alium quendam Rusticum, dum viveret, summè cachecticum, cumque *ὀσάδι* adhuc esset, ad leviozem etiam corporis commotionem, Sudorem rubro colore tinctum exantlantem, mortuum-

que tandem inter Sudores quos medicamento fortiore provocarat, ad nonam post mortem horam, cruorem sudasse. Ita *Horstius ex Libavio*, in suspenso quodam ἐυσάπρω & pletorico sanguinem per crura & brachia emanasse scribit. Et *Kornmannus de mirac. mort p. s. c. 8. G. 9.* memoriae prodidit: Cadaver cujusdam suspenſi plurimum Sudoris cruenti effudisse, per quatuordecim continuos dies: & alium item suspensum post nonnullos annos ad accessum matris sanguinem post longum tempus stillasse. De quibus tamen historicis priorem habere admirationis aliquid, posteriorem fabulae proximam esse, judicat *Zachias Quest. med. legall. IV. t. 1. qu. X.*

XLII. Sed satis est exemplorum. Ad Casarum porro investigationem properantes, notamus: Sudoris in defunctis eruptionem aliquando caloris vitalis posse esse sobolem; idque tum praecipue, ubi absque corporis putredine, aut manifesta humorum fermentatione, Sudores in Cadaveribus statim à morte erumpunt. Neque enim post mortem semper omnis ilico calor vitalis membra destituit; sed idem interdum, cessante etiam Cordis motu, aliquandiu permanens, continuare quadantenus atq; ad tempus potest inferiores vitae functiones. Idq; eo magis, quoniam nec localis semper ac progressivus humorum in orbem motus ilico à morte cessat; cum quiescente etiam corde, nihilominus sanguinis ex arteriis in venas versus cor continuetur transitus: unde in plurimis cadaveribus tota pene massa sanguinea in venis majoribus collecta reperitur, arteriis maximam partem sanguine vacuis. In primis autem serum seu lympham diutissime motum suum servat in corpore. Id enim valorum lymphaticorum repletio s. intumescencia, à ligatura satis longe etiam post mortem intervallo facta, abunde probat. Unde quamdiu calor vitalis, pusillus etiam, in glandulis adhuc reliquus, continuari potest sequestratio feri, illudque in specie per dispositam cutim, Sudoris in modum effluere. Praeprimis tamen Sudoris in Cadaveribus eruptio ab inordinata, impetuosae ac Naturae legibus soluta humorum fermentatione, ad putredinem ac totalem mixti dissolutionem tendente dependet. Incipiente enim humorum putredine, spiritus sal & sulphur a motu suo regulari cessare & in confusionem agi, deinde in cavi-

cavitatibus conclusa, inordinate fermentescere, ac corporis totius viscerumque intumescencias facere solent. Quod dum fit, hærens in rara corporis superficie materia vaporosa sub Sudoris specie per illam ebullitionem extruditur; aut ipse interdum sanguis, præsertim, ubi vel ferosior, vel ichorosior, vel alias in corpore abundarit, dilatatis vasorum osculis, Sudoris in modum egreditur. Neq; hæc adeo mira videbuntur illi, cui alias vel ex Medicorum scriptis, vel ex autopsia, non ignotum est, observatos frequentius humores quosvis post mortem per apertiores magis vias, è vulneribus, ulceribus, naribus, auribus, ore, pudendis, per aliquot etiam dies, summo cum impetu, exiisse è corpore, repullulasse tumores, maculas quæ antea non aparuerant, obortas, flavescentem in cadaveribus, quæ Anatomix causa per plures servantur dies, colorem, exactis aliquot diebus, in genis & aliis locis carnosioribus in ruborem versum, calidiora post mortem redita corpora, quam fuerint in vita, ac plurima alia ex hoc causarum fonte deducenda phænomena. Inter omnia autem hæc mortuorum miracula, rarissimus observatus fuit Sudoris proventus. Rara enim est in cadaveribus illa ad Sudorem dispositio, cum calore vitali destituta exteriori corporis compage, arctius stringantur spiracula, quam ut ab exhalationibus intus conclusis referari queant. In cadaveribus autem eorum, quos hydrops peremit abdominis, licet multo humore turgere superficiem sæpius conspexerimus, similem tamen guttarum apparatus expressum nunquam observavimus, tum quia in nimia abdominis extensione, pororum ad extima tendentium ductus à subjacentibus partibus carnosis obliteratur & detorquetur, tum quia aqua fluctuans extra ordinariam ad poros viam degit, & ob crassitiem, subtiles meatus, deinceps post mortem, ob vitalis caloris ablationem magis constrictos, decurrere nequit. Haud tamen ægrè crediderim, sæpius & hoc quoque in cadaveribus accidere ac notari posse symptoma, si & cadaverum suppeteret copia, nec qui studiosius ista observarent, deessent.

XLIII. Sed missis his, ad Usus Sudorum nos tandem convertimus; hos enim ut expendamus, restat. Et primo quidem, usum, quem corpori præstat Sudor, quod attinet, is nullus alius est quam evacuatorius. Scilicet (ut *D. Bohn. progymn.*
XIX.

91
XIX. Circuli phys. verbis utar) eum in finem Natura has excre-
 tiones movet, ut massa sanguinea à particulis effœtis liberetur,
 simul tamen ex habitu corporis solidiore quoque abstergantur
 ramenta incongrua, præpr. salina, aut quicquid à laudabilis nu-
 trimenti natura degenerat, atque hinc molestum evadit. Voluit
 tamen Sagacissimus *Malpighius tract. de extern. tact. org.* tum
 perspirationis tum Sudoris aliam adhuc esse efficaciam, & utram-
 que excretionem singulare tactus esse adminiculum: quatenus
 hujus organum, seu papillæ nerveæ ab illarum rorentia ali-
 quid humectationis petant, ne nimium arescant, & ex assiduo
 usu callosæ reddantur. Et certè omnino necessarium videtur, ut
 cutis & cuticulæ textura à quodam humido emolliatur, ne ipsa-
 rum siccitas & naturalis rigor subjectarum partium usum, sive
 sensum sive motum impediat. Notissimum enim est, duriores
 passim corporis habitus ad tactum minus bene esse compositos,
 perinde ac illos, qui nimio diffluunt humore. Siccitate verò ni-
 mia papillas nerveas validius constringi, & si quis est in spiriti-
 bus sese expandendi conatus, soliditate texturæ contractioris retine-
 ri, prorsus est probabile. Neq; tamen dissimulandum heicduco, sic-
 citati huic vel arcendæ vel emendandæ, aquea ut & rigida salis cor-
 puscula, per tubulos sudatorios decidua, minus videri idonea:
 præsertim cum tubuli hi cutanei cuticulam etiam perforant, a-
 deoque omnem suam humiditatem in superficiem suam exti-
 mam effundant: Necessum autem videtur, ut succus iste non
 tam in superficiem erepat, quam ipsius cuticulæ & cutis tex-
 turam intimiorem penetret & emolliat. Probabilius autem lon-
 ge est, hoc muneris deberi unguinoso potius ac oleoso cuidam
 succo; sc. qualem ex alia, quam Sudor, pororum textura, in-
 sensibilibiter exsudare, perque interiorem cutis ac cuticulæ texturam
 lente diffundi, & cujus præsentia tum mollitiem illam, tum
 splendorem in corporibus observabilem, ac per vultus præpri-
 mis lineamenta undulantem, vigoremque ac deliquia valetudi-
 nis indicantem, ex parte dependere, *Exc. Dn. Pechlinus tr. de*
hab. & col. Nigrit. c. V. verosimile fecit. Nullum enim arcendæ
 siccitatis efficacius esse remedium, quam oleosam humiditatem,
 quippe non superficiem tantum, sed minima etiam contextus
 penetrantem, ac lævore suo partiumque viscosa hamositare aëris
 insulti-

insulubus se satis opponentem , membranarum , chordarum ,
nervearumque fidium præparatio quotidie docet.

XLIV. Quoad Ufus Medicos : Sudori equidem vim ali-
quam medicamentosam inesse, nemo vocabit in dubium , qui sal-
tem materiam ejus consideraverit, quod sit saluginosæ qualitat-
is ex Galeno ; quod juxta *Willisium pharm. rat. s. V. c. I.* constet
ex sale sulphure ac spiritu mediocribus , sero copioso , ac terræ
pauillo : Quod juxta mechanicam *Tachenii in Hipp. Chym. c.*
12. ex indusiis sordidis & strigmentis cutaneis imbutis possit pa-
rari simile sal , quale ex Urina, quamvis illud non adeo fœtens at-
que hoc testetur. Unde non carent verisimilitudine, quæ de
Sudore *πάτω ή κωνισάλω* h. e. sordibus arenosis in palæstris
Athletarum repertis , mixto , aut è corporibus luctantium oleo
perunctis ac pulvere conspersis , strigilibus collecto , inque usum
Medicum, in specie externum, ad concoquendas cutis durities ,
ad panos dictos, verrucas , ad phlegmonem mammaram &c.
tracto , ex Galeno, *Ætio, Dioscoride* atque *Plinio* , doctissimus
Mercurialis de arte Gymnastica refert. Quanquam non est,
ut de ejusmodi remedio hodie simus amplius solliciti, cum per a-
liam materiam parabiliorem prædicti effectus obtineri possint.
Utu interno adhibitos fuisse Sudores, non legimus, nisi quod de
Xenocrate quodam *Galenus* refert *præm. l. X. de simpl. med. fac.*
ipsum inter plurima extremæ turpitudinis ab animalibus petita
remedia , propinasse quoque potionem collecti Sudoris, Urinæ,
Mensium mulieris, ipsumq; Stercus. Quod quidem jure *Galenus*
abominandum detestandumque vocat. Quamvis hoc non ita
sit accipiendum, ac si omnia animalium excrementa propterea da-
mnentur, cum non ignotum sit, quid bubulum stercus in refri-
gerando ac dispellendo, suillum in hæmorrhagiis , alia in poda-
gra, ipsumque humanum in serpentis cujusdam Indici morfu (in
quo id unicum ac Catholicum fertur remedium) valeant. Sunt
præterea, qui Sudoris in morientibus ac modo fato functis ad
hæmorrhoides mortificandas, & excrescentias , miras vires præ-
dicant. Ita refertur de quadam Matriona in Anglia, quod scir-
rho lienis laborans, solo manus defuncti & ad Anatomen destina-
ti cadaveris affricu fuerit curata. Et *Dn Wedelius* quendam se
novisse testatur , ab excrescentia palpebrarum ingentis jam ma-
gnitu-

G

gnitu-

gnitudinis, phthificæ defunctæ manus applicatione ac affrictu solo curatum. Taceo ea quæ *Frid. Hoffmannus in Clav. Schræd.* ac *Daniel Beckherus in Medico Microcosm.* adducunt: quæ sane magnam partem vel vana vel præstigiola videntur, quemadmodum ex prudenti relectione facile constabit. Adde, quod tanta Sudoris copia raro haberi possit à sanis, ut ad usum Medicum sufficere queat. Ab ægris vero vel sanitatem simulantibus, vel morbum silentio opprimentibus, præsertim de contagio suspectum, qualis est Lues venerea, scorbutus &c. petere velle, res est valde periculosa, ob contagionis facillimam communicationem; cum & in Arthritide experientia docuerit, nonnullos solo chirotecarum aut tibialium indutu podagram aut chiragram contraxisse. Tantum!

COROLLARIA.

I.

Fœtum (humanum) in utero sudare, (sumpto sc. mitius, pro exhalatione magis uvida vaporosa, Sudoris vocabulo) perinde ac mingere; quin Aquas in quibus natat fœtus, Amnio comprehensas, grandiore fœtu, maximas inde accessiones habere, non videtur παράδοξον, utut illis non fiat verisimile, qui nutritionem fœtus per os, nimis rigorose urgent.

II,

Purgantibus moderata dosi non inepte

pte addi posse Diaphoretica, *Pulvis Comitatus de Warvvick*, seu *Cornachini*, luculentum præbet testimonium; quippe cujus usum laudatissimum Experientia, rerum, Magistra, hæcenus comprobavit.

III.

Sæpe non tam uno Emetico, aut uno Cathartico, quam uno Diaphoretico delinquitur.

IV.

Pueruli, proportione corporis ac virorum, majorem vacuantium tum Diaphoreticorum tum Catharticorum dosin, quam adulti, requirunt ac optime ferunt.

F I N I S.

91

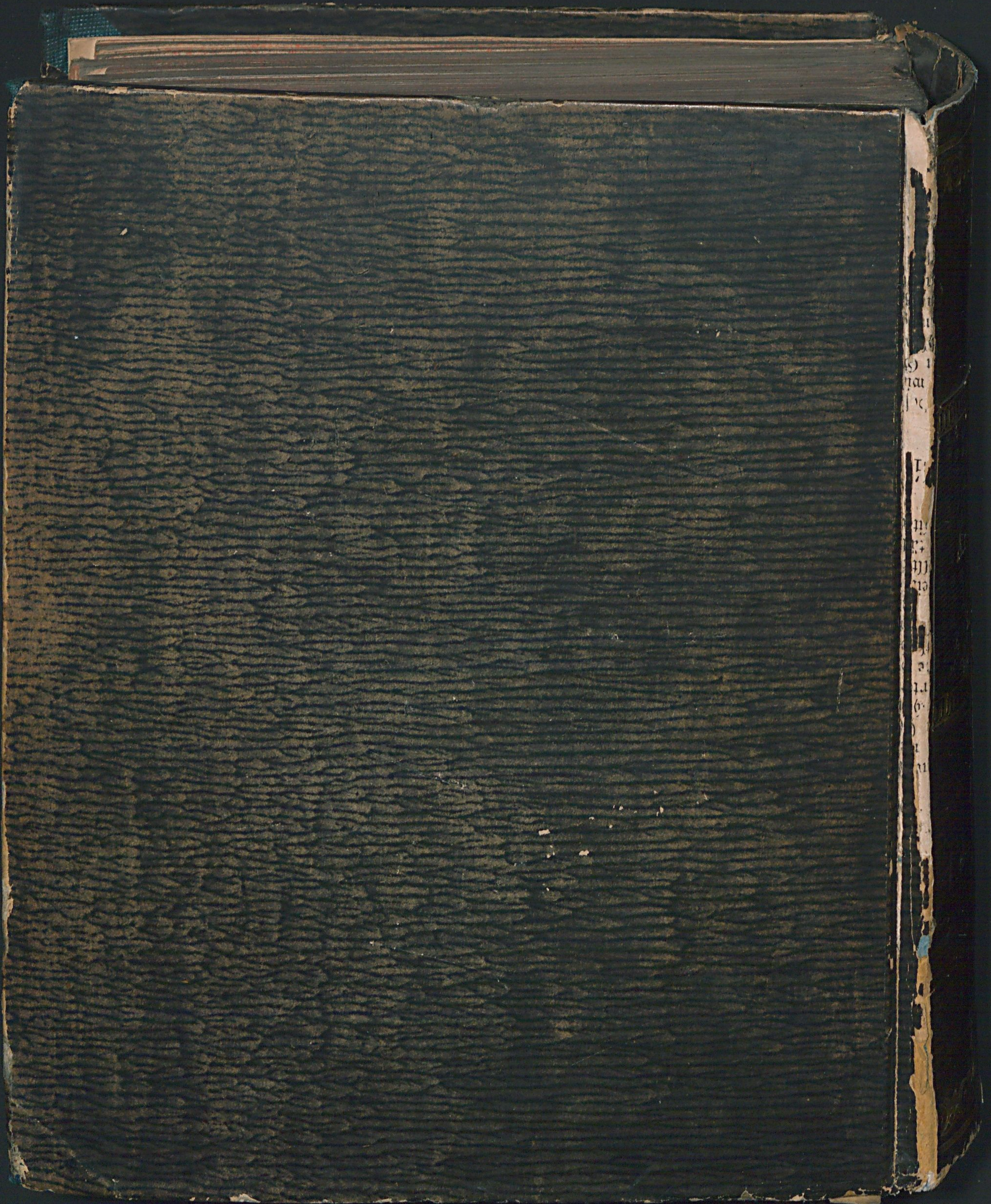
ULB Halle 3
006 608 760

Miss A

WDA

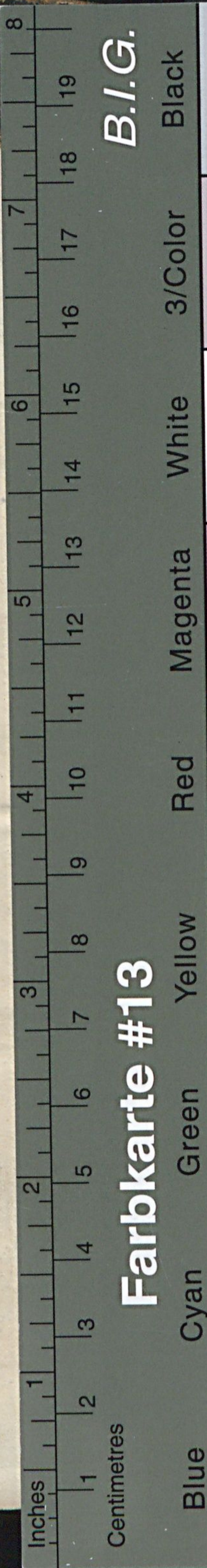
S
na
ve

L
7

n
+
H
er

e
1.1
6
D
1
11

B.I.G.

Farbkarte #13

19
15

TATIO MEDICA
AUGURALIS

De

DORE,

Quam

ina favente gratia

Argentoratensium
Universitate,

ET AUCTORITATE

ACULTATIS MEDICÆ

Pro

te Medica Honoribus
gijis Doctoralibus ritè
consequendis

ide Eruditorum Censura
submittit

OR SEBIZIUS,
gentoratensis.

mbr. An. M. DC. LXXXVIII.

ENTORATI,
HANNIS WELPERI.

